БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда үндезилеттингеш

1963 ч. СЕНТЯБРЬ 8 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 214 (5618).

Өртээ 2 көп.

БЕДИК ШАҢНАЛДАР

Ленинград улус ажыл-агый чөвүлелиниң Череповецкиде металлургия заводун тударынга болгаш ооң бүдүрүлге күчүлерин шиңгээдип алырынга эрес-маадырлыг ажылдааны болгаш бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму 1963 чылдың сентябрь 5-те үндүрген бодунуң Чарлыы-биле ЛЕНИН орденин база «Кадыыр болгаш Маска» алдын сылдысты бербишаан, СОЦИАЛИСТИГ КҮШ-АЖЫЛДЫҢ МААДЫРЫ атты дараазында эштерге тывыскан: ГЛУХОВ Леонид Иванович — Череповецкиниң металлургия заводунуң кан эзилдирикчизи, ВАЛУЕВ Василий Федорович — «Череповецметаллург-тудуг» трезинин «Экскавация» тудуг эргелелиниң экскаватор машинизи, ШАРЫПКИН Александр Степанович — «Севзапэлектромонтаж» трезиниң монтаж эргелелиниң электромонтерлар бригадири.

Ооң ангыда ССРЭ-ниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле эң-не шылгарап илерээн 347 ажылдакчыларны база шаннаан.

Ленинград улус ажыл-агый чөвүлелиниң Череповецкиде металлургия заводун тудар талазы-биле онаалганы чеднишкиннии-биле күүседкени болгаш тудуг бүдүрүлгезиниң талазы-биле чедиишкиннери дээш, РСФСР-ниң Тудуг министерствозунуң «Череповецметаллург-тудугнуң» тудуг-монтаж трезин Ленин ордени-биле шаннаан.

371 тонна дүк—хүлээлге күүседттинер

Тыванын көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чеди чылдың бешки чылында Төрээн чуртка 2000 тонна дүктү бээр деп социалистиг хүлээлгени алган болгай. Сентябрьниң 1-те чедир ол хүлээлге 81,4 хуу күүседттинген азы 371 тонна дүк арткан.

Социалистиг хүлээлгени алдарлыы-биле күүседирин ам түгле хой агарлаашкынын организастыг чорутканының күсели-биле чедип алыр төлээде, республиканың колхозтарынга болгаш совхозтарынга ниитизи-биле 443 муң баш хойну агарлаары, 187 муң баш хураганны кыргыыры планнаттынган турган. Хураган кыргылдазын августа, а улуг хойларның агарлаашкынын сентябрь 15-ке чедир чорудары эң-не таарымчалыг турган.

Ындыг турбуже, ам үеде республикада хой агарлаашкынының ажылы кончуг организас чок чоруп турар болгаш харын-даа чамдык ажыл-агыйлар бо чугула ажылды бо хире орайтагыже чедир массалыг чорутпайн турары кайгамчык. Күрүнеге дүк садар планын түгле 74,5 хуу күүседкен Чөөн-Хемчик бүдүрүлге эргелелиниң ажыл-агыйлары хой агарлаашкынын организаставайн, ам-даа арткан 261 тонна дүгүн чүүн-биле күүседир деп турары билдинмес. Бо эргелелдің чаңгыс Улуг-Хем району 20 муң ажыг хой агарлаан боордан ангыда, ооң өске районнарда агарлаашкын мырынай чер албаан.

Тес-Хем колхоз-совхоз бүдүрүлге эргелели күрүнеге дүк садар планын 95,7 хуу күүседип, өске эргелелдерни эльээн мурнай берген. Ылаңгыя Тес-Хем район күрүнеге дүк садар планын 105 хуу күүседип, республикада мурнакчы болганы өөрүнчүг. Ынчалза-даа анаа менээргенгеш, хой агарлаашкынынче күш салбайн, сөөлгү он хонукта ниити республиканың дүк садар планын күүседиринге ол эргелел түгле 0,2 хууну немээн, а ооң иштинде Тес-Хем район көңгүс немелде чок болган. Ынчаарга бөдүүн болгаш чартык бөдүүн дүктүг хойлар агарлаттынмайн артып каар ышкажыл?

Дүк дээрге күрүнеге «чымчак алдын» болур. Ындыг болганда, агарлаза чогуур хойлар агарлаттынмайн артыш каар болза, тарааны ажаап албайн черге катганы-биле бир демей көрзе чогуур.

Сентябрь 1-де байдал-биле алырга, Таңды эргелелдің ажыл-агыйлары күрүнеге ам-даа 86 тонна дүктү садар болза, ам социалистиг хүлээлгезин күүседир апаар. Ындыг турбуже, бо эргелелге хамааржыр районнар хой агарлаашкынын күрүнеге дүк садарының планын долдурарының чугула курлавыры кылдыр көрбейн турар. Күрүнеге дүк садар планын түгле 76,9 хуу күүседкен Каа-Хем районнуң колхозтарында амга чедир агарлаашкын чоруттунмаан. Ооң түүнелинде ол район сөөлгү он хонукта күрүнеге чаңгыс килограммдаа дүк киирбээн. Күрүнеге дүк дужаар хүлээлгезин «Межегей» совхоз түгле 52 хуу, «Өөк»— 79,8 хуу, дуржулга станциязы — 65,6 хуу күүседкеш, ам немелде чок турушканнар.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле Тываның көдээ ажыл-агый ажыл-ишчилериниң бо чылын Төрээн чуртуң мурнунга алган социалистиг хүлээлгелеринде дүк чугула черни эзлеп турар. Хөй дүк саткан ажыл-агый болза, күрүне мурнунга хүлээлгезин күүсетпишаан, бодунун ажык-орулгазын база көвүдедир апаар.

Агарлаашкынны сентябрьдан соңгаарладып болбас деп түүе кымга-даа биддингир. Ынчангаш ам арткан хойларның агарлаашкының кыска үеде эң организастыг, шалыпкын чорудар херек. Бо ажылга хойжуларның боттарын, мурнунда хой кыргып турган мурнакчы кыргыкчыларны мобилизастап, оларның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга чогуур байдалдарны тургусса чогуур.

Агарлаашкынга электри кыргылданың агрегаттарын — бүрүн ажыглаар. Ооң-биле кады, ол тургустунмаан черлерге хол хачыларын база ажыглаар. Хойнуң часкы дүгүнге бодаарга, агар дүктү кыргыыры дыка белен. Бир эвес кыргылда агрегаттарын-даа, хол хачыларын-даа доктаамал ажылдадып, бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар болза, ам арткан хойларның агарлаашкының сентябрь 20-нин бетинде шуут доозуп болур. Бо дугайында кыргыкчыларның аразынга социалистиг чарышты калбартыр херек. Республиканың мурнакчы кыргыкчызы азы чемпиону болуру түгле часкы кыргылдабиле эвес, а күскү кыргылданың түүнели-биле катай илереттинер үжурлуг.

Колхозтарның, совхозтарның зоотехниктери, хойжу бригадаларның бригадирлери бо үеде мал ажылынга эң чугула кампаниялар болур мал чемнериниң белеткели болгаш малдың тарып боозадылгазыбиле чергелештир, күрүнеге дүк садар хүлээлгени күүседириниң сөөлгү шиитпирлиг хемчээ — агарлаашкынны эң дүрген чорударынче күштү салыр херек. Түскай белеткээн кыргылда пунктуларындан аңгыда, кыры мунгаш кажаалары чаъс-боранныг хүннерде ажыглап-даа турган, кыргылданы бо хүннерде үзүктелдирбейн шынгыы чорудары негеттинип турар. Кыргаан хойларны мунгаш кажаалыг черлерниң чоогунга үш-дөрт хонукта кадарары чугула.

Арткан 371 тонна дүк-биле социалистиг хүлээлгевисти күүсеттпишаан, күрүнеге эң эки шынарлыг дүктү бээри — бистиң чугула сорулгавыс ол.

АЖААП АЛЫЫШКЫНГА ЧАА ЧҮҮЛДЕРНИ ЭКИ АЖЫГЛАП, НЕПТЕРЕДИР

★ ☆ ★ ★ ☆ ★ ★ ☆ ★

Ажаап алыышкын талазы-биле социалистиг чарышка бирги черде Таңды бүдүрүлге эргелели чоруп турар. Ол эргелелдің иштинде Каа-Хем районнуң ажыл-ишчилери мурнуку одуруунда. Ол мурнакчылардан үлегер алынар!

УЛУСЧУ КОНТРОЛЬ БОТТАНЫП ТУР

Дээштиин база катап көрген

ТУРАН. (Телефон-биле). Бии-Хем районда партия-күрүне контролюнуң комитединиң ажыл-агыйларда аңаа дузалаар бөлүктери-биле кады чоруткан болгаш ам чорудуп турар ажылдарының дугайында, чүк комитеттиң даргазы эш И. Русак-биле бистиң корреспондентивис телефон дамчыштыр беседа кылган.

— Улусчу контрольдуң бо хүннерде кол сорулгазы—дүжүт ажаап алыышкынында чидириглер-биле демисел, колхозтар болгаш совхоз күрүнеге тараа садар хүлээлгезин күүседиринге дузалаары болуп турар— деп, Игнатий Степанович чугаалап эгелээн.

Дүжүт ажаап алыышкынының чер-черде чоруп турарын партия-күрүне контролюнга дузалаар бөлүктер сөөлгү үеде хынап көргеш, комитеттиң хуралынга шыңгыы чугаалашкан. Дүжүт ажаап алыышкынында чидириг талазы-биле, ылаңгыя районнуң «Искра» колхозу эльээн дүвүренчиг байдалга турганын ында дузалал бөлүү илереткен. Чижээ, колхозтуң 4 гектар тараазын ажаап алган черинге бир гектардан-на центнер чедир чидириглиг болганын бөлүк санап илереткен.

Партия-күрүне контролюнга дузалаар бөлүктүң болгаш районда партия-күрүне контроль комитединиң кежигүннери ол чидиригниң болган черинге чедип, хыналданы чоруткан. Ындыг чидириг үнүп келген чылдагааны, чавыс сыптыг тарааны механизаторлар дүрген чоруушкун-биле кестирип турганындан болганы хыналдадан илерээн. Колхозтуң кол агроному эш Г. Титов биле трактор-хову бригадазының бригадири эш И. Кузьминниң талазындан үргүлүгүн хайгааралын кошкатканы дээрзин комитет кежигүннери айыткан.

Ындыг дүвүренчиг байдалды хынап, хемчег албаан кол агроном Титовту шыңгыы донгудуп, комбайнерлериң ажылының шынарын хынавайн турганы дээш бригадир эш Кузьминге донгулда берген. Ол ышкаш чидиригни кылган харыысалгалыг ийи комбайнерге хемчег көргүзерин «Искра» колхозтуң баштаар черинге комитеттиң хуралындан дааскан.

— Комитеттиң кежигүннери улусчу контрольдуң шиитпирлериниң дээштиин чер-черге барып, дораан хынап турар. Партия-күрүне контролюнуң ажыл-агыйларга дузазы ооң-биле илереттинип турар—деп, эш Русак ооң ынай уламчылаан.

«Искра» колхозтуң баштаар чери демги ийи комбайнерниң үрей кылган шөлүн оларның боттарының күсели-биле эде кылдырткан болуп турар. Комитеттиң хуралының шиитпирин ёзугаар эш Русак боду ол колхозтуң тараа ажаап алышкынында механизаторлар-биле хурал эрттирген. Аңаа механизаторлар чидириг кылып турарларны шыңгыы шүүмчүлээннер. Колхоз баштаар черинің шиитпирин ёзугаар, дүжүт ажаап алышкынында комбайнерлерни звенолаар арга-биле эде түргускан. Бир звенога-ла 3—4 комбайн кожа чоруур, олар боттарынга дуза чедиреринге таарымчалыг болур. Звеноларның удуртукчуларынга эштер Сүгараков, Банников, Мизев олар ышкаш, колхозтуң дуржулгалыг комбайнерлерин томуйлаан. Звеноларның кежигүннери бот-боттарын контрольдаар, бердингей участокуун шынарлыг болурунга харыысалгалыын белдиткен.

Ындыг чидириглиг чоруктарны кайы-даа ажыл-агыйга болдурбазыбиле районда партия-күрүне контроль комитеди шыңгыы хемчеглерни база алган. Ажыл-агый бүрүзүнде-ле партия-күрүне контролюнга дузалаар бөлүктүң дүжүт ажаап алышкынын хынаар тускай постуларын тургускулаан. «Тиилелге» колхозта ындыг пост эки ажылдап турар, ону ында дузалал бөлүүнүң даргазы И. Щенов боду удуртып турар. Чоокта чаа оларның илереткен четпезин «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери дораан хемчег алгаш, эдип алган.

Районнуң улусчу контролю күрүнеге улуг дузазын көргүзүп, четпестерни илередип, оларны чайладыр талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни ап турары өөрүнчүг.

Ажаап алыышкынның бо кидин түлүк хүннериндe хөй-хөй механизаторлар алдарлыыбиле ажылдап турарлар. Таңды районда «Тиилелге» совхозтуң тараажылары кыска хуусаада, чидириг чокка тарааны ажаап алыр дээш бүгү күштерин салып турарлар. «Ховунуң корабльдери» эртенден кежээге чедир шимээргеп келир, ажаап алыышкынны дожургадыр чорук. улуг когаралга чедириг болур дээрзин механизаторлар билир.

ЧУРУКТА: «Тиилелге» совхозта № 7 комсомолчу-аныяктар бригадазында тарааны бөлүк арга-биле ажаап ап турары.

Фотолар *В. ЛУТКОВТУУ.*

Көдээ ажыл-агый ажылдарының хүн демдеглели

«ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдериниң хемчеглериниң дугайында» доктаалды СЭКП ТК-ның Пленумунуң хүлээп алганындан бээр бөгүн 10 чыл болган. Сентябрь Пленуму бистиң чуртка көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин дүргени-биле көдүреринге эгени салган үндезин, эргилделиг түүл болган.

Ону бадыткап турар саннар бодур: 1953 чылдан 1962 чылга чедир Совет Эвилелинге тараа бүдүрүлгези 79 хуу өскен, эттии — 62 хуу, суттуу—75 хуу өскен. Көдээ ажыл-агый амгы үениң чаа техниказы-биле четчиг кылдыр чепсеглеттингениниң, колхозтар болгаш совхозтар белеткелдиг удуртукчу кадрлар-биле быжыглаттынганының ачызында ол бүгү чедишкиннер чедип алдынган.

Ол чорук Тываның чижээнден база көстүп турар. Бир эвес 1953 чылда республиканың шөлдеринге 511 трактор болгаш 222 тараа комбайны ажылдап турган болза, эрткен чылын тракторлар 1744, комбайннар — 1008 турган. Колхозтарны болгаш совхозтарны белеткелдиг кадрлар-биле быжыглаарында база хөй түүлдер кылдынган. Көдээ ажыл-агыйда ажылдап турар дээди болгаш ортумак өөредилгиг тускай эртемниглерниң саны барык ийи катап өскен.

Колхоз болгаш совхоз механизаторларының мергежилдиг холунга техника кайгамчыктыг түүнелдерни бээр. Чижээлээрге, Каа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозта мурнакчылар эвээш эвес. Ында Василий Логинов «СК-3» комбайн-биле норма 12 га турда, хүннүң-не 23 гектарны ажаап турар. Илья Ильинниң көргүзүү база оон кудулавас. Ол шупту 520 гектар тарааны кескен. Комбайнер Х. Мижит-оол хүнде 22 гектар тарааны ажаап турар.

Медведевканың механизаторларының эрес ажылдарының ачызында колхоз багай эвес көргүзүглерни чедип алган. Сентябрьниң 7-ге чедир ол колхоз 5400 гектар тараадан 3204 ганы кестирген болгаш 2200 гектар шөлдүң тараазын бастырган. Ук ажыл-агый тараа хүлээп алыр черже плаида 3000-даан 1200 тоннаны чедирген. Амгы үеде медведевкачыларның шаңнарында 600 тонна тараа бар, оларны белеткел черинче сөөртүп турарлар.

Көдээ ажыл-агый артелиниң даргазы эш Киселевтуң чугаалаанындан алырга, ук ажыл-агый пландан ажыр 500 тонна тарааны бээр болгаш ооң-биле бо чылын алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир.

Медведевкачыларның өске-даа ажылдары база эки чоруп турар. Ийи хонгаш, силос салырын олар доозар. Олар ам түгле 75 гектар кукуруза ажаарлар.

«ҮТКА 25 чылы» совхозта (директору эш Стихарев, агроному эш Доронин) техниканы база эки ажыглап турар. Ында болза сентябрьниң 5-ке чедир тараа культураларының 35,3 хуузун ажаап алган турган. Комбайнер Николай Железкин «СК-3»-биле, норма 10 турда, хүннүң-не 15 гектарны ажаап турар. Комбайнерлер В. Гордеев, А. Мотькин, Д. Тонких оларның көргүзүглери база-ла ындыг.

Аңгыс аңдарылгазында байдал база эки. Тракторист А. Шульгин «С-100»-биле хүннүң-не будун чартык норманы берип турар. Ниитизи-биле ол ажыл-агый келир чылдың тараазынга чер белеткээриниң планын 20 хуу ажыр күүседипкен.

Ол ажыл-агыйда шөлден саванны бөлүп, кажаалаваан черден аңгыс аңдарылгазын эгелевейн турар дээрзин демдеглээр херек. Ынчаарга ындыг байдал Улуг-Хем районнуң өске хөй ажыл-агыйларында көзүлбейн турары хараадаңчыг.

«ҮТКА 25 чылы» совхоз күрүнеиң тараа хүлээп алыр черинче арыг тараа чедирип турар. Бодунуң шаңынга ол тарааны бүрүү-биле арыглаарын организастаан. Ооң түүнелинде күрүнеге дужааган 172 тонна тараадан планны күүседкенинге 168 тоннаны киир санаан.

Ол совхозта пуд тараа бүрүзү дээш демисежип турар. Ынчаарга «Чодураа» колхозта болгаш «Найырал» совхозта ындыг байдал чок, оларда тарааның чидириг хөй. «Найырал» совхозта харыыдаа тараазы кестинмээн ооргаларны, чалдарны безин артырып каап турар. «Чодураның» ховуларында мажак хөй.

Дүүнгү хүн республикада тараа хүлээп алыр черлерже 833 тонна тараа киргеп, күрүнеге тараа садарының планын колхозтар болгаш совхозтар 11,2 хуу күүседкен. Сентябрь 6-да тараа дужаалгазын чөөн-хемчиктилер кымдаа дээре чоруткан, оларның хүнде немелде өзүлдези 1,7 хуу болган. Күрүнеге тараа дужаар талазы-биле социалистиг чарышка Таңдының бүдүрүлге эргелели бирги черде чоруп турар, ол болза планны 12,3 хуу күүседкен, ооц иштинде — каа-хемчилер ону 18,4 хуу күүседкеннер.

Районнуң колхозтарының хөй нуруузунда тараа ажаап алыышкыны эки организастаттынганының, шаңнарга тарааны арыглаарын болгаш ону тараа дужаар черже чорударын эки организастаанының хараазы-биле ол чедишкинни каа-хемчилер чедип алгаанар. Өске районнарның колхозчулары болгаш совхозтар ажылдакчылары каа-хемчилерге деңнежир ужурлуглар!

Ноябрь 7-ге чедир доозар

Коммунистиг партияның тудугга кайы хире кичээнгей салып турары СЭКП-ниң Төп Комитединиң ноябрь Пленумунуң доктаалында улам тодаргайлаттынган. Ол шиитпирге дүүштүр тудугну улус ажыл-агыйының бир адыры кылдыр тускайлаан болгаш тудугну керээ ёзугаар кылыр болдурган.

Түгле ийи чыл мурнунда тургустунган, Чадааның «Көдээ тудуг» эргелелинге хамааржып турар Шагаан-Арыгның тудуг участогу районнуң совхозтарының болгаш колхозтарының капитал тудуун керээ ёзугаар тударын хандырып турар.

Бо тудуг организациязы ам дээрезиинде мергежилдиг кадрлар-биле чедир хандыртынып, быжыкпаан, материал-техниктиг баазазы база кошкак чер бооп турар.

Ынчалза-даа кыска хуусаа иштинде көдээ тудугга бо организация кайы хире ужур-дузалыг болуп турарын ооң кылган ажылдарының түүнели көргүзе берген. Бирээде, совхозтар, колхозтар боттарының ажылчы күштерин янзы-бүрү аар-саар тудуг ажылдарынга быдаратпайн, продукцияның кол-кол хевирлери—эт, сүт, дүк, тараа бүдүрериниче мөөңнээринге дузалап турар.

Ийиде, тускай тудуг участогу болганда, ол тудуг участогу янзы-бүрү мергежилдиг кадрларны белеткээр, харын-даа бир ажылчын кижини кандыг-бир тудугга хары угда эльээн каш ажылдарны күүседип шыдаар кылдыр өөредир арганы берген.

Бо чылын Шагаан-Арыгның тудуг участогу районнуң «Найырал», «Улуг-Хая» совхозтарында болгаш Шагаан-Арыг хоорайда тудуг ажылдарын чорудуп турар. Участоктуң тудугжулары ийи квартиралыг 32 бажыңнарны, бир мал кажаазын, бир хаван кажаазын болгаш Шагаан-Арыг хоорайга интернатты тудар ужурлуглар.

7 айларның дургузунда «Улуг-Хая» совхозта планда көрдүнген 20 бажыңнарның он бириниң тудуун доозуп, ажыглалда киирген. Участок Сенек деп черде малчыннарга чунар бажың тудуун доозуп турар. «Найырал» совхозта 10 бажыңнардан 6-зын ажыглалга киирген, хаван кажаазын база дооскан. Шагаан-Арыгда 2 чуртталга бажыңнарының, интернаттың тудуу доостур деп турар.

СЭКП-ниң Тыва обкомунуң бешки пленумунуң малчыннарның культура-амыдыралын экижидер дугайында шиитпирлерин боттандырбышаан, ажыл-агыйларның удуртукчулары чуртталга бажыңнарының 70 ажыг хуузун Шаңчы, Эжим, Демир-Суг, Сенек болгаш өске-даа черлерде кыштагларынга, фермаларынга тудар деп шиитпирлээннер. Ынчангаш бо чылын эльээн хөй малчыннарның өг-бүлелери чырык, чаагай туттунган бажыңнарга кирип, тудугжуларга өөрүп четтиргенин илередирлер.

Тудуг участогунда ак-сеткилдиг, эки ажылдап турар мурнакчы тудугжулар эвээш эвес. 7 айларның түүнелинде Ф. Домраның бригадазының бызаңчылары, К. Амыраңның, С. Санааның бригадалзры база эки ажылдааннар. Шагаан-Арыг хоорайда интернат тудуунда бригадир Шелепов удуртканы бызаңчылар бригадазы база бедик бүдүрүлгечи көргүзүглерни чедип алган.

Дээре ажылдап турар 29 тудугжулар тудугжу хүнүнде хүндүлел бижиктер-биле болгаш өртектиг белектер-биле шаңнатканнар.

Ам тудугжулар бо чылдың тудуг ажылдарын ноябрь 7-де дооскаш, келир чылдың тудуг ажылдарынга белеткелди эгелээр деп шиитпирлээннер. Ынчалза-даа тудуг участогунуң ажылында улуг четпестер бар. Чамдык тудугларның бот-үнези улуг, шынары багай болуп турар. «Улуг-Хая» болгаш «Найырал» совхозтарда туткан чуртталга бажыңнарының иштики кылыгларын багай кылган, катап эде кылып турар.

Ажыл-агыйларның тудуг кылыр черлериниң тарамыгы ажылдың шынарының талазы-биле техниктиг контрольду шын тургузарынга болгаш оларны тудуг материалдары-биле үзүктелиишкин чокка хандырарынга дыка шаптыктап турар.

Моон соңгаар тудуг участогунга керээ ёзугаар чагыглар бээр ажылагый черлериниң удуртукчулары келир чылын бо четпес чорукту болдурбас дээш, тудугларны аргалыгла болза фермаларга, бригадаларга мөөңнээрни чугула. Ол чорук тудугнуң темпизин дүргедиринге болгаш ооң шынарын экижидеринге идиглиг болур.

Чадааның «Көдээ тудуг» эргелелиниң талазындан бо организацияга херек кырында техниктиг дузаламчы, материалдар-биле хандырылга, ылаңгыя транспорт-биле хандырары ам-даа четпес болуп турар. Моон ужурундан чамдыкта ажыл хүннери анаа эрте бээр таварылгалар бар бооп турар.

Шагаан-Арыгның тудуг участогунуң тудугжулары тудуг ажылдарын доктааткан хуусаазында күүседир дээш тодаргай хемчеглерни ап, четпестерни чайладып тургаш, ажылының шынарын экижидерлер дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас.

М. ХАРЧЕНКО,
партком секретарының оралакчызы.

Комсомолчу Кан-оол Чайзат дуржулга станциязының тараа шөлүнде бешки бригадада комбайнерлеп ажылдап турар. Ажаап алыышкынның эгезинден тура-ла ол темпини кудулаттайн келген. Сөөлгү үеде шуут кестириишкинге хүннүң ажыл нормазын үргүлчү 130—140 хуу күүседип келген. Ооң үлегерин эдерер дээш, өске-даа механизаторлар база кызымак ажылдап турарлар.

ЧУРУКТА: дуржулга станциязының комбайнери комсомолчу К. Чайзат.

АЖЫЛДЫ ЭКИ ОРГАНИЗАСТААН

АРЫГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Бо чылын сигеннің үнери орайтаан болзажок, мал чеми белеткээринче күштү шын организастаан черлерде көргүзүг багай эвес болуп турар. «Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы салбыры 8000 центнер бөдүүн, 10 муң центнер шыктыг чем белеткээр хүлээлгезин чедишкинниг күүседип турар.

Салбыр эргелекчизи эш Бегзиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, коллектив бо хүннерде 3800 центнер сигенни бөлүп ажааган, ооң иштинден 50 центнерни пресстеп шараан. Баштайгы ажааттынган кукурузадан 4815 центнер ногаан массаны силостаан, ооң деңкезиин Кесте инек кажаазының иштинде белеткээн. Силос салыышкынын дүргедедир сорулга-биле ында 3 комбайнга 2 комбайнны база немей киирген, ам ажылдың темпизи улам калбарган.

Кыжын тудум-даа сиген малга үнелиг. Салбырның тараажылары ажааттынган дүжүттүн саванын база удур сарааттап турар. Ол талазы-биле тургустунган звено 1550 центнер саванны сарааттаан, а ам сарааттаары-биле 595 гектарнын саванын бөле тыртты рган. Ол ышкаш, ногаа бригадазындан болгаш школачылардан организастаттынган 2 звено 100 тонна ажыг будук-бүрүнү чыганнар.

Мал чеминиң белеткелинде үлегерлиг ажылдап турарлар хөй. Трактористерниң иштинде Ховалыт Хунажык ээлчегде 25 гектарнын сигенин кестирип, ажыл нормазын 120 хуудан кудулаттайн турар. Хүн бүрү 0,40—0,50 гектарның сигенин хол кадыыры-биле кестирип турар Дөңгүр-оол Кек-оол, Владимир Чимит ышкаш мурнакчылар бар.

АМ УДАВАС ДООЗАР

КАРА-СУГ. Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң Кара-Сугда № 3 хову бригадазының тараажылары бо чылын 1226 га кызыл-тасты тарып өстүрген. Олар ону чидириг чокка ажаап алыр дээш күскү хову ажылдарын эрте эгелээш, ам 825 гектар шөлдүң тараазын колхозтуң төп шаңында чедирген. Ам түгле 401 гектар четпес черде тараа арткан болгаш ажаап алыышкын удавас доостур.

Комбайнерлер Висляев, Прокудин, Назар олар шалыпчы күш-ажылдың тиилекчилери болуп турарлар. Бригада 130 тонна тарааны үрезинге урган болгаш 186 тоннаны күрүне шыгжамырынче чоруткан.

Ол-ла бригада мал чемнериниң белеткелин база чорудуп турар. Ниитизи-биле 230 га черниң 1421 центнер сигенин сараттап алган. 206 гектар кукурузаның 98 гектарын ажаап алган, ооң ногаан массазы 205 тонна.

Бо-ла колхозтуң Калбак-Дагда № 2 бригадазының кукурузачылары 350 гектар шөлден 1800 тонна ногаан массаны чидириг чокка ажаап алган. Кукурузаны саванг-биле кады холуп тургаш, малга сүүзүнүг чемкылдыр силостап ап турар.

Мында комбайнерлер С. Хураганда й, О. Биче-оол, И. Астраханов олар эки ажылдап турар.

Ынчалза-даа ук бригада сиген белеткелиниң темпизин сөөлгү үеде оожумнадып турары канчап-даа таарышпас. Сентябрьниң 3-ке чедир сиген белеткелиниң планы мынга түгле 50 хуу күүсеттинген.

ПРОДУКЦИЯНЫҢ ЭЛБЕКШИЛИ ДЭЭШ

Каа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң ажыл-ишчилери көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турарлар.

Күрүнеге сүт садар талазы-биле хүлээлгезин колхоз республиканың бүгү колхозтарын мурнай күүседирин чедип алган.

Колхозта күскү дүжүт ажаап алыышкынын организастыг чорудуп турар. Күрүнеге тараа садар талазы-биле районда мурнуку одуругну ол ээлеп турар.

Ынчангаш ук колхозтуң күш-ажылчы чедиишкиннерин, мурнакчы дуржулгазын көргүскен чамдык материалдарны бо арында парладывыс.

КУКУРУЗА АЖААЛГАЗЫНДА

Чурукта: колхозта мурнакчы кукурузачылар эштер Лифанов болгаш Кнехт оларның кукурузаны силоска ажаап ап турары. Фотолар В. Лутковтуу.

Бир кол хүлээлгевис күүсеттинген

Чеди чылдың бешки чылында көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир болгаш күрүнеге садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелеривисти хуусаа бетинде күүседир дээш, бистиң аныяк республикавыстың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилери-биле бир дөмей, бистиң артельдиң кежигүннери болдунар-ла бүгү хемчеглерни ап турар.

Күрүнеге сүт садар талазы-биле алган хүлээлгевисти сентябрь 2-де долдур күүсеттивис, чыл төнчүзүнге чедир ам-даа 500 центнер сүттү пландан ажыр садар арганыг бис. Колхозтуң сүт саалдазының хемчээлин көвүдедир, сүттүң бараанныг шынарын бедидер херекке район Советинин депутаты эш Чусова, мурнакчы саанчылар Алимова, Иванова, Лифанова оларның, бригадир эш Горбатов баштаан төп сүт-бараан фермазының бүгү коллективинин эн улуг рольду ойнаанын демдеглээри өөрүнчүг.

Бистиң саанчыларывыс болгаш кадарчыларывыс ам мал кажааларын, чуртталга бажыннарын кышка удур хынамчалыг белеткеп турарлар. Ол ферманың ажылдакчылары боттарының күжү-биле 5 тонна будук-бүрү мал чемин база белеткеп алган.

Агаар-бойдустуң чамдык таарымча чок байдалдары турган болза-даа бистиң механизаторларывыс чүгээр дүжүттү өстүрген, колхоз га бүрүзүнден-не 9 центнер өртүмак дүжүттү бо чылын алыр арганыг.

Ажаап алыышкын эгелээр мурнунда-ла бүгү техниканы ыяк белеткеп, бригадалар айы-биле таарыштыр тургускан бис. Социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылган, тус-тус механизаторлар бедиткен хүлээлгелерни алган турган. Ынчангаш тараның массалыг быжылын манавайн, август 16-да ону бышканнан кестирип эгелеливис. Механизаторлар Илья Ильин, Долганов, Михайлов, Егоров, Сандараа, Михальченко олар ажаап алыышкынның баштайгы хүннеринден бээр-ле ажылды бедик темпилиг чорудуп келгеннер. Олар хүнде 12 га чернин тараазын ажаарының өрнунга, 23—24 ганы ажаап келгеннер. Ынчаарга Ильин он хонукта 475 га кызыл-тасты тавычалай кестирген.

Тараа сөөртүр ажылга колхозчу чолаачылар Ситников, Сазанов олар шылгаракчылар болуп, комбайннарның бичии-даа туруушкун чокка ажылдаарын хандырып турарын, а ол ышкаш кукуруза сөөртүлгезинде Кызылдың № 1 АТК-зының чолаачыларының көрүзүп турар улуг дузалаамчызын маңаа база демдеглээр ужурлуг бис.

Механизаторларның болгаш тараажыларның ажылдаарында бүгү таарымчалыг байдалдар бисте тургустунган: ниитинин чемненилгезин, чуртталга хандырылгазын эки организастаан бис. Артельдин № 1. 2 бригадаларында бедик шынарлыг яндыз-бүрү чемнерни белеткеп турар поварлар эштер Суслопарова, Лубошникова олар тараажыларның өөрүшкүлүг үннерин үргүлчү-ле дыңнап турарлар. Бистиң колхозта киномеханик эш Никитин хүндүс шанга машинистеп ажылдааш, кежээ кино үндүрүп, бодунуң эки үлегерин көргүзүп турар. Тараалаң Саргалдың хову турлаанга районнуң Культура бажыныныңбот-тывынгыр артистери эш Жирновтуң башталгазы-биле солун концертти чоокта чаа кээп көргүскен.

Колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы тараажыларның социалистиг чарыжын хүн бүгү удуртып, хүлээлгелернин күүселдезин он хонгаш-ла түннеп, бюллетеньнерни база үндүрүп турар. Чарыштың тиилекчизи болган бригадаларга, агрегаттарга өртектиг шаңналдарны тыпсып турар бис. Чарышка Логинов, Долганов, Жуйков оларның агрегаттары тиилекчилер болуп, боттарының мурнунче кымны-даа киирбейн турар.

Ажаап алыышкын-биле чергелештир, күрүнеге тараа садар ажылды шалыпкын чорудуп, 3500 тонна тараа садар хүлээлгевистиң 1000 тонназын күүсеттивис. Бо чаагай херекке шаң эргелекчилери Ефифанова, Неволин, колхозчулар Панин, Дресвянников, Ничаева угбашкылар, Дартыкай, Галя Одушпаяк, Дубровская болгаш өскелер-даа кызымак ажылдап турарлар.

Бо чылдың август 25-тен сентябрь 3-ке чедир чаашкын болганындан бүгү күштү чаңгыс-ла Көк-Хаак бригадазында организастаан бис. 700 га бышкан кызыл-тасты 9 комбайн дөрт кезип, бир гадан-на 14 центнер дүжүттү ап турар. Чаъс-бораан дивейн, ажылды эки организастап турган, кыска уеде бүгү тараның деңкезиин — 3000 ганы кестирип, 1950 ганы бастырган бис.

Ажаап алыышкын-биле кады, саваң сараттаар, кукуруза силостаар, чер андарар, үрезин урар ажылдар бисте база эзээн калбарган. Ам 800 ажыг га ангыс андартынган, 450 га кукурузадан 2800 тонна силос салдынган. Ол ажылда комбайнерлер эштер Лифанов, Глушков, Егоров олар хүнде 4 га чернин кукурузазын кестирер турган, 12 га чедир кестирип келгеннер.

Ынчангаш дүжүт ажаап алыышкынының хүннеринде бистин мурнакчыларывыстың үстүнде чедиишкиннери артельдин ажыл-ишчилериниң күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн улам-на бедиткен. Колхозчулар сүт садар талазы-биле хүлээлгезин алдарлыыбиле күүсеткени ышкаш, күрүнеге тараа садар талазы-биле хүлээлгезин база хуусаа бетинде күүседиринге бүрүн шиитпирлиг ажылдап турарлар.

Г. КИСЕЛЕВ,
колхоз даргазы.

ЧУГААЛАП ТУРЛАР

Бистиң бригадавыс

Бистиң бригадавыс 1960 чылда-ла коммунистиг деп бедик атты чедип алган. Бо колхозтуң дүжүт ажаап алыышкынынга ам 4 чыл улай киржип келдивис. Август 2-ден эгелеп маңаа кээп ажылдаан бис. Колхозтуң баштаар чери, бүгү колхозчулар бистиң бригаданың кежигүннерин улуг өөрүшкү-биле хүлээп алган. Дүн-хүн дивейн ажылдаарынга бүгүле таарымчалыг байдалдарны — чурттаар оран-бажыңны, ниитинин чемненилгезин биске эки хандырган.

Бистиң бригаданың кежигүннери 13 чолаачылар мында доктаамал ажылдап, кижи бүрүзү-ле боттарының онаалгазын күүседири дээш, чуткүлдүүн илередип турар. Ылаңгыя эштер Потылицын, Абрамов, Забелев дээш өскелер-даа 7—8 км черге хүн бүрүде-ле 15—20 рейсти кылып келгеннер. Автомашина бүрүзүнге 160 тонна чүүктү сөөртүрүн чедип алган бис. Колхозтуң кукурузазын сөөртүрүн чоокку хүннерде доосказ, база бир кол тараалаң участок — Саргал бригадазынче бүгү механизаторлар-биле кады штурмнап киириптеринге белеткенип турар бис.

Ынчангаш колхозчу ажыл-ишчилерниң дүжүт ажаап алыышкынының темпизин дүргедедип, күрүнеге тараа садар талазы-биле хүлээлгезин күүседиринге дузалашпышаан, боттарывыстың чүүк сөөртүлге талазы-биле алган онаалгаларывысты алдарлыыбиле күүседиринге бүрүн шиитпирлиивисти илередип тур бис.

В. РОМАНЕНКО,
бригаданың кежигүнү.

Төлептиг салыышкынывыс

Бистиң төп шаңывыста ажыл бо хүннерде хайныышкынныг чоруп турар. Бистер, тараажылар, комбайнардан келген тарааларны кургадып, арыглаап, Төрээн чурттуң шыгжамырынче саадал чокка чорудуп турар бис. Ам Валентина Дубровская угбай, Соня Попова олар-биле кады келир чылдың тарылгазынга хереглээр үрезинни база арыглап эгеледивис.

Бистиң аравыста 50 ажыг харлыг Дубровская угбай бодунуң кызымаккай үлегер-чижээ-биле күш-ажылга бисти улам-на сорук киирип турар.

Шаңга тараа кургадып, арыглаар, келир чылдың үрезиннерин белеткээр ажылдарывыстың темпизин улам-на дүргедедип тургаш, тараа дээш бүгүниитинин хереэнге төлептиг салыышкынны бистер база киирер бис.

Г. ОДУШПАЯК,
шаң ажылдакчызы.

Шөлдерден колхозтуң шаңынга чаа дүжүттүң тараазы үзүлбес шуштурулга-биле киирип турар. Тарааны аңаа арыглап кургаткаш, тараа хүлээп алыр черже чоридип турар.

ЧУРУКТА: тарааны арыглап турары.

3750 тонна ногаан масса дээш

Бүгү-ле хевирниң тракторларынга, комбайнарларынга ам 18 чыл ажыг үе дургузунда ажылдап келдим. Бо чылын бистиң колхозтуң баштаар чери мени кукуруза өстүрер ажылга быжыглаан. Мээң кады ажылдап турар эжим Кузьма Кнехт база-ла тракторист кижи.

Бистер эрткен чылын аңдарып каан 150 га участокту үчүн Мария Павловага хемчээдип алгаш, эң баштай-ла аңаа чазын өдек төп эгеледивис. Участогувустуң хөрөөнүн агротехниктиг негелде өзүгаар катап аңдарып, эки хоюдур илиирдээш, аңаа кукурузаны дөрбелчин-уяланчак арга-биле олурткан бис.

Чайгы ажаалда үезинде культивастаар, илиирдээр ажылдарны кайызын-даа ийи-ийи катап чорутканывыстың түннелинде бо чылдың байдалы-биле алырга, кукурузавыс чүгээр эки үнген. Ам га бүрүзүнден-не өртүмаа-биле 250 центнер ногаан массаны ажаап ап тур бис.

Бо дүжүттү чилириг чокка ажаап алыр дээш дөрт комбайнерлер, Кызылдың № 1 АТК-зының Роберт Захаров удуртткан чолаачылар бригадазы дүн-хүн чок ажылдап турар бис.

Үш-дөрт хүн иштинде бо ногаан массаны шуптузун силос кылдыр салгаш, ниитинин малының чем-суурунга 3750 тонна хире силосту немеп киирери ам бистиң эң чугула сорулгавыс ол болур.

К. ЛИФАНОВ,
кукуруза звенозунуң удуртукчузу.

Демниг ажылывыс

Бо хүннерде бистер тараа дээш демиселге улуг шылгалданы тудуп турар бис. Мен, Фатей Долганов, Кузьма Дресвянников, Василий Логинов суглар-биле кады чаңгыс черге бир демниг ажылдап келдим.

Комбайнерлер аразында калбарган социалистиг чарышка бистиң эживис Ф. Долганов баштайгы он хонукта-ла бирги черже шылгарап үнгеш, амга чедир мурнун кымга-даа былаатпаан. Колхоз баштаар черниң болгаш партия организациязының шилчиир Кызыл тукчугажы оон агрегадында үргүлчү-ле киискип турар чорук, бистиң күш-ажылчы соруувусту база-ла бедии-биле кедурген.

Мен бо күзүн 750 га черниң тараазын чидириг чокка ажаап алырын хүлээндим. Ол сөзүмнү эзлээр дээш кызымаккай ажылдавышаан, хүнделе план өзүгаар 12 га черниң тараазын ажаарының орнунга, 20—22 ганы ажаап келдим. Бо хүнге чедир ажааган тараам ам 258 га болганын учётчигивис Мария Павлова меңээ дыңнадырга, улуу-биле өөрөөн мен.

Мындыг эки көргүзүгнү чүнүң ачызы-биле чедип ап турарымны бо чүүлүмге допчузу-биле илередип көрейн: хамыктың мурнунда-ла чаңгыс шелге дөрт комбайнериң демнежип ажылдаар апарганы меңээ кончуг-ла таарымчалыг-дыр. Хөй кижи бир черге ажылдап турда, бирээзи өскелериндеи хожудаваэын үргүлчү-ле боданыр апаар. Комбайнга кандыг-бир үрелиишкин таваржырга, ону демниг күш-биле, саадал чокка эдип ап турар бис.

Бистиң агрегаттарывыстан тараа сөөртүп турар чолаачылар Владимир Ситников, Григорий Мурыгин олар бисти бичии-даа манатпайн, тараавысты кончуг дүрген дажыглап турарлар. Чер-черде арызы ырак комбайннардан тараа сөөртүрүнге хөй автомашина негеттинер болгай. Ынчаарга комбайннарны бир черге ажылдадырга, олардан тараа сөөртүрүнге автомашиналарның эвээш хереглеттинери практикадан кеступ турар апарган.

Бистиң колхозувустуң баштаар черинден болгаш партия организациязындан механизаторларның ажылдаарынга мындыг таарымчалыг байдалды тургусканыңга улуу-биле өөрүп турар бис. Ынчангаш бо сезонда алган социалистиг хүлээлгемни чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседиримни база катап аазап тур мен.

М. САНДАРАА,
комбайнер.

200 ажыг тоннаны сөөрткен мен

Бункерлерден тараа сөөртүр ажылга бичии-ле хожудаашкын—ол дээрге, агрегаттарның ажылынга улуг моондакты ужураштырар. Бистиң комсомол организациявыс ажаап алыышкын эгелээр мурнунда-ла бо ажылды менээ дааскан чүве. Ол даалганы чедиишкинниг күүседир дээш, машинамны бичии-даа үрелиишкин болбас кылдыр, ыяк сөптеп алган мен.

Бистиң колхозтуң дүжүт ажаап алыышкынының баштайгы хүнүнден бээр-ле хүн бүрүде 8 — 9 км черге 12 — 15 рейсти кылып, 35 — 40 тонна тарааны сөөртүп келдим. Сөөрткен тараам ниитизи-биле 200 тонна ажыр турар. Бо дээрге бичиидаа үзүктел чок ажылымның түннели-дир. Автомашинамны камныг ажаап, бичии-ле чайлыг шактарда оон бүгү кезектерин хынап, үрелиишкинни эскергенимде дораан эдип ап чоруур мен. Мындыг арганы хереглээр чорук, техниканың доктаамал, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хандырар болгай.

Бистиң колхозта мурнакчы комбайнерлер Василий Логинов, Мижит-оол Сандараа оларның бастырган тараазын сөөртүп тура, оларның агрегаттарын бир-даа минутада маңадын көрбээн мен. Моон соңгаар-даа ажылымның темпизин улам-на дүргедедип тургаш, чаагай дүжүттүг тарааларны чидириг чокка, эң дүрген ажаап алыры дээш, бүгү колхозчуларның чорудуп турар демиселинге улам-на идепкейлиг киржир мен.

В. СИТНИКОВ,
колхозчу чолаачы.

ЧУРУКТА: Владимир Ситников.

Хойжуларның үлүү

ТОРГАЛЫГ. (Телефон-биле). Мал чеминиң курлавырларын тургузары кышка белеткелдиң чугула айтырыы дээрзин Өвүр районда «Торгалыг» колхозтуң хойжулары эки билир. Сиген белеткелинге хойжу бригадаларның улуг үлүү кирген. Хойжуларның аразында эш К. Доржу удуртткан сигенчи бригада шылгарап үнген. Бо бригада 354 тонна сиген белеткээр планныг тургаш, амга чедир 320 тонна сигенни сараттап, планын 90 хуу чедир күүседипкен. Олар ам сентябрь 10-га чедир планын ажыр күүседир сорулганы салган ажылдап турар.

Ол бригаданың кежигүннери белеткеттинген сигенни кыштагларже сөөртүп чедирер ажылдарны база чорудуп эгелээн.

* * *

СУШЬ. (Телефон-биле). Бии-Хем районнуң «Тиилелге» көдээ ажылагый артелинге бо кыжын хой 4949 хире чедер, а оон 3700 хирези төрүүр хойлар болгаш кыс хураганнар болуп турар.

Ынчангаш мал чеминиң белеткелин эрткен чылдан эзээн көвүдедири ында көрдүнген. Амга чедир 520 тонна сиген сараттаан. Чоокку хүннерде планны чедир күүседирин шиитпирлээш, сиген кезип болур хире черлерже 2 тракторлуг тускай сигенчи бригаданы база үндүрген.

Силос салыышкынын колхоз амдаа үргүлчүлевишаан. Бо хүннерде 545 тонна кукуруза силозун салган.

Малга бөдүүн болгаш шыктыг чемнериң курлавырын тургузар ажыл колхозта чедиишкинниг үргүлчүлеп турар.

Тарып боозадылгада

СУШЬ. (Телефон-биле). Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхоз малдың баш санын көвүдедиринге, оон продуктулуун бедидеринге чугула ажыл болур—хой тарып боозадылгазынче массалыы-биле кирген. Сентябрь 4-түн хүнүнде колхозтуң төп пунктузунга 1188 баш хойну тарып боозадылгага киирген.

Бо ажылга колхозтуң малчыннары орайтап кирзе-даа, оон темпизин бедидер, тарып боозадылганың шынарын эжиждер дээш демисел ында эки чоруп турар. Тарып боозадылга пунктузунга техник болуп, каш чыл улаштыр ажылдап турар, коммунист эш М. Сарыг-оол мергежилдиг ажылдап турар.

Салбырда мурнакчылар

ИШТИИ-ХЕМ. Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхозунуң Иштии-Хем салбырынга тараа ажаап алыышкыны августуң 15-те эгелээн.

Баштайгы хүннерде Терезин, Оорут, Кара-Чыраа шөлдериниң тарааларын ажааган. Төрээн чурттуң ол байлаан чидириг чокка, дүрген темпилиг ажаап алыр дээш механизаторлар ортузунда социалистиг чарыш күштелген.

Салбырның ажыл-ишчилери ам 1100 гектар тарааны ажаап апкан. Оон иштинде 670 гектары—кызыл-тас.

Чарыштың мурнуку одуруунда «С-6» комбайнарның башкарыкчылары Күдер Шир-оол, Дмитрий Донких, Владимир Гордеев, «СК-3» комбайнның комбайнерлери Николай Железкин, Морда Даржын-оол, Дарыг-Сүрүң Амыр-оол хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип, ажаап алыышкынны шынарлыг чорудуп турарлар. Оон-биле кады, трактористер Кунгаа Болат-оол, Сандак Шаалы, Балчый Бадыраа оларның шалыпчы ажылын мактап демдеглээри чугула.

Дүжүт ажаап алыышкыны-биле чергелештир ангыс аңдарылгазы база саадал чокка чоруп турар.

Ш. ШАРАВИИ.

ОЛАРНЫҢ АЖЫЛ-ХЕРЕКТЕРИ

КИЖИЛЕР-БИЛЕ ТОДАРГАЙ АЖЫЛ

Бүргег эртен. Чаа-ла баккылап келген хүннүң хаяазы шокар булуттар аразын өттүр Көк-Хаак суурнуң бажыннарының кырынга ойнай берген. Күш-ажылчы кижилер ол хаяа-биле кады дойлуп-ла үнгеннер. Олар суурнуң ол-бо талаларындан колхоз конторазынче, гаражче, шаңче шуужуп-ла турган. Мен база-ла контораже углаштым.

«Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң хову бригадаларының бригадирлери, агрономнары, механиктери, зоотехниктери-биле ол ажыл-агыйның баштаар черинин даргазы Григорий Алексеевич Киселёв бодунуң допчу, ажыл-ишчи беседазын эгелээн.

— Дүүн кымнар эки ажылдады?..

— Логинов, Ильин, Сандараа, Михальченко дээш өскелер-даа тус бүрүзү-ле 20 — 31 гектар черниң тараазын дөрт кестирген, бурунгу хүн чагган улуг чаъс сөөлүнде шалың кевери билек-ле бистиң бүгү комбайнерлеривис шоору ажылдадылар—деп, бирги комплексилиг бригаданың бригадири эш Стародумов даргага дыңнаткан.

— Бүгү техника белен. 9 комбайннар, Кызылдың № 1 АТК-зының болгаш бистиң ниитизи-биле 20 хире автомашиналарывыс ажылче үнүп тур — деп, бригадирниң техника талазы-биле дузалакчызы Леонид Попов чугаалаарга, Көк-Хаак ховузунда 700 га кызыл-тасты, 150 га кукурузаны эн дүрген ажаап алыры бо хүннерде бистиң код сорулгавыс ол, а оон соонда Саргалдың чаагай тарааларынче калбаа-биле киириптер бис — деп, эш Киселев бригадирлеринге тодаргай айтыышкынын берген.

Ол ажыл-агыйның зоотехниги, аныяк кыс Любовь Барахтаева кабинетке кирип кээрге-ле, дарга олче өөрүшкүлүг көргеш — сүт саалдазының түнү тодараттынды бе?— деп, оон айтыра берди.

— Ийе, Григорий Алексеевич, бо чылын күрүнеге 190 тонна сүт садар хүлээлге сентябрь 2-де күүсеттинген-дир, мурнакчы саанчылар район Совединин депутаты Татьяна Чусова 27 инектин бирээзинден-не 1030, Алимова 26 инектен — 1157, Иванова 27 инектен — 1052 литр сүттү сагганнар, ол ышкаш бедик көргүзүүлүг өске-даа саанчылар хөй — деп дыңнадырга, фермаларның кыштаглашкынга белеткел ажылдарын дүргедедиринче саанчыларның күжүн организаставышаан, хүлээлгеден ажыр болдунар-ла хөй сүттү саарын организастаары бистиң чугула хүлээлгевис ол — деп, дарга аңаа чугаалады.

Ажыл-агыйның бүгү-ле айтырыгларының дугайын тус-тус колхозчулар-биле сүмележип олура, Григорий Алексеевич келген-не кижилерни саадал чокка хүлээп ап, оларның салган айтырыгларын эвилен-эзлээ-биле харыылап олурду. Дыка-ла чай чок орда, аңаа бир-ле узун кижи кирип кээрге, ону бодунче дораан чалаап, документизин хүлээп алган. Ол Кызылдың № 1 АТК-зыдан келген чолаачы эш Гордеев-дир. Бир-ле дугаарында оон чурттаар черин аңаа айыткаш, кукуруза сөөртүр ажылга дузалажырын чолаачыдан дилээн.

Дүжүт ажаап алыышкынының болгаш кыштаглаашкынга белеткелдиң чугула айтырыгларын шиитпирлеп, комбайнерлерни, тараажыларны болгаш чолаачыларны тус-тус ажыл участоктарынче башкарып турда, колхозта парторганизация секретары, гараж эргелекчизи Георгий Васильевич Басенко аңаа кээп, боттуг саналдарын база берип турган.

ШАНДА

Колхозтуң төп шаңының девискээри шупту асфальтылыг, долгандыр кажаалаттынган. Ында тарааны кургадып, арыглаар дыка хөй нарын машиналарны крышалыг тускай черлерде тургускулапкан. Оон ортузунда тараа арыглап чүдүрер улуг машина күрүне шыгжамырынче чорудар тарааны автомашиналарның хааржактарының иштинге дораан-на долдур ургулап турган.

Ол шаңның эргелекчизи Мария Степановна Ефифанова чаа дүжүттүң тарааларын кургадып, арыглаар болгаш күрүнеге дужаар ажылдың бедик организастыг чоруп турарын, ук шаңда чаңгыс-ла хүн иштинде безин 150 ажыг тонна тараның мөөнеттингенин биске таныштырган. Тарааны дүн-хүн чок арыглап, кургадырынга колхозчу хөрөөженнер Валентина Дубровская, Галина Одушпаяк, Попова, Дартыкай, Ничаева угбалышкылар дээш өскелериниң-даа онза кызымаккай ажылдап турарын ол база демдеглеп турган.

Шаңны 86 харлыг коммунист Трофим Мартынович Есифов таныылдап турар.

— Ам чаъс, чайыктан-даа кортпас болган-дыр бис. Даштыгаа кижи үнүп шыдавас хире улуг чаъс чаап турда безин, бо шаңга тарааны чолаачылар сөөртүп эккеп-ле турар-дырлар. Дөөр бичии-ле аяс турар болза, дүжүт ажаап алыышкынын бистиң механизаторларывыс дурт-ле кылырлар — деп, хоочун коммунист чоргаар чугаалап орган.

КӨК-ХААКТЫҢ ХОВУЗУНДА

Көк-Хаак суурнуң мурнуу чүгүн дургаар чаттылган ховулар, даглар белдери хоор-сарыг тараа-биле шыптынган. Ында кызыл-тастың чаагай дүжүдү өзүп үнген. Участок бүрүзүнде-ле дөрт-дөрт комбайннар бөлүктежип алган тарааны дөрт кестирип тургулаан. Шак мынчаар бөлүк зайыбиле ажылдаар чорук, кандыг-бир үрелиишкин болган таварылгада комбайнерлериниң бот-боттарынга дузалажырынга, автомашиналарны эн-не чөп ажылаарынга эптиг болуп турарын бригаданың учётчиги Мария Петровна Павлова биске сонуургатты.

Комбайнерлер Логиновтуң, Сандарааның, Михайловтуң болгаш өскелернин-даа кестирген участоктарында мажактар, оруктарда, аңгыстарда автомашиналардан, агрегаттардан төгүлген тараа барык чок болганын көргеш, механизаторларның болгаш тараажыларның чаа дүжүттү чидириг чокка ажаап ап турарынга бүзүрээн бис.

Төрээн колхозунуң чаагай дүжүдүн улам-на дүргеп ажаап алыры дээш, бүгү-ле күштерин болгаш аргаларын олар харам чокка бээрлер.

С. ЛОПСАН,
«Шынның» тускай корр.

УЛЕГЕР АЛЫРЫНГА ТӨЛЕПТИГ

АНДИЖАН ОБЛАСТЬ. Кургантепинскиниң бүдүрүлге эргелелиниң «Савай» совхозта бо чылын 23 муң тонна кукуруза силозун салыр кылдыр шиитпирлээн. Мал чеминиң ол курлавыры болза, ук ажыл-агыйга ийи чыл иштинде четчир болуп турар.

ЧУРУКТА: кукурузаның ногаан массазын чер кырынга силостап турары.

СЭТА-ның фотохроникаазы.

ЧАА ШҮЛҮКТЕР

ШУШЬ ХЕМГЕ

(В. И. Ленинниц 1897—1900 чылдарда Шушенское суурга турганынга холбаштыр).

Аажок маңгыр эмдик ат дег
Булгап баткан шапкын хемниг,
Адыглар дег сүвүрлерлиг
Бууралар дег чалымнарлыг
Ээр-сарыг Саян сынче
Эргим Ленин көрүп турда,
Сагыжынга кандыг бодал
Чайнап кирип туржук ирги?

Чиндигир көк чиргилчинниг
Шиник тайга делгеминге
Чүүлдеш кылдыр төрүттүнгеш,
Баштынчының бодалдары
Чүглүг куш дег ужукпушаан,
Парлап бижээн айы-биле
Өртемчейни эргий ужар
Өлүм чок ном болу берген.

Эрес кижи хөртүк сүзүп,
Эзим, хемни эргээш келир.
Кадыг-дошкун Сибирь черни
Кайгап көрүп, чуртталап турган,
«Делегейни чаарты тудар
Дээди күчү улуста» деп,
Чырык мерген Ильичивис
Шыны номга бижип каттан.

Таңды сындан Карель чедир,
Якут черден Кавказ чедир
Дарлатканнар дойлуп үнгеш,
Ямбылыгны дүжүр шапкаш,
Тулган чөптүг ниитилелди
Тургузар деп өттүр бодап,
Ээр бедик Саян сынче
Эргим Ленин көрүп турган.

А. ДАРЖАА.

Ынакшыл биле килең

Сыцзыыр сеткил бистерде чок,
Шыңгыы, таваар бодалдыг бис.
Өртемчейни эргизе-даа
Өндүр чаа чурт чүгле бисте.

Ажыл-ишке аная бөдүүн,
Алыс сеткил сорук долган,
Россияның оолдары
Улам демниг эрлер-дир бис.

Кадыг-дошкун берге шакта
Каргыстарны чуура шаап,
Элдеп бакты хөйну эрткеш,
Экер-эрес апарган бис.

Оруубуска бергелерин
Чайгылыш чок ажып эртип,
Октябрьның оолдары деп
Чаагай атты бадыткаан бис.

КИМ ЛЯСКО.

Редакцияга ЧАГААЛАР

КИЧЭЭНГЕИ ЧҮГЕ САЛДЫНМААНЫЛ?

Ишкин салбыр Чөөн-Хемчик районнуң «Сүт-Хөл» совхозунда улуг хемчээлдиг салбырларныц бирээзи. Ишкин-Аксы, Ак-Аксы деп черлерде — ийи суурларда 300 ажыг ажылчын, албан-хаакчылар бар. Школа, эмнелге, садыг даөш өске-даа албан черлери суурларныц кайызында-даа бар. Ишкин-Аксы суур совхоз төвүнден 32, а район төвүнден (дорт санаарга) 45 километр ырак. Салбырныц Уру, Шом-Шум деп черлерде малчыннарынга чедир салбырныц төвүнден бөзин чүс ажыг километр ырак.

Бо хире калбак, кадыр-берт девискээрде ажыл-агыйже совхоз дирекциязы, партия, профэвилел организацияларының хүн бүрүнүң кичээнгейи салдынган турары черле албан болур. Ындыг турбуже, херек кырында байдал ындыг эвес. Маная политмассалыг ажылды ап көрээл. СЭКП ТК-ныц июнь Пленумунуц шиитпирлерин салбырныц төп суурунга болгаш өске-даа черлеринге таныштырбаан, чүгле ында-хаая келир солуннардан номчуп таныжып турар. Клубтарда, бригадаларда болгаш фермаларда лозун, плакаттар, көргүзүг самбыралары чаартынмастаан, хана солуннары үнместээн, беседалар, илеткелдер, лекциялар чорувайн турар. Ишкин-Аксы суурнуң клубунга эрткен чылдың ноябрь 7-ни таварыштыр дүжүт ажаап алымышкынының мурнакчыларын Хүндүлел самбыразынга үндүргөн хевээр турбушаан, салбырда партия, комсомол организацияларының органы «Малчын» хана солуну бо чылдың май 1-ден бээр үнмээн.

Клубтуң уран чүүл бөлүгүмү мал чеминиң белеткелинин, дүжүт ажаап алыышкынының үезинде чүнү-даа кылбаан. Ийи суур аразынга чоруп турар көжер кино мурнунда көргүскен кино-чуруктарын катаптаар боордан ангыда, чаа кино-чурук эккелбестээн.

Ыракта чурттап турар малчыннарның солуннарын чедирер тускай кижи тургуспаанындан оларныц чагылгалары чорумал улус дамчыштыр үш-дөрт неделя болганда четкилээр.

Суурда уруглар яслизи турар бажынны май айда-ла септеп, чугайлап каан. Ол амга чедир ажыттынмаан. Ынчангаш хөй уруглардыг нелер ажылга үнер арга чок болуп турар. База-ла майдан бээр электри чыры-биле хандыртынган турган болза, ам улам бурунгаарлаарының улуу, харын дедир барып, керосин лампазы ажыглаарынче кирген-дир. Ынчаарга керосин лампазы-биле бажын бүрүзү хандыртынмаан-на болгай.

Суурга эрткен чазын ажыттынган столовая ам ажылдаваастаан. Ай иштинде үчүле үш-дөрт катап ажыттынар, колдуунда хааглыг турар апарган. Ол ышкаш хлеб садыы эртен 7 шакта ажыттынар турган, чамдыкта 8—10 шактарда ажыттынгылаар. Бо чорук эртен улустуң ажылга үнеринге шаптык болур. Кежээ 6 шакта хаар турган, 4 — 5 шактарда эрте хааптар үүл база бар. Хлебти эвээшти эккеп турар болгаш чогуур шактарында четче садыглавайн турарындан хлеб чамдык кижилерге чедиштейн баар таварылга база бар.

Чонныц транспорт талазы-биле хандырылгазы мурнукузу дег эвес апарган. Совхоз төвү-биле ол аразынга ийи хонукта бир удаа чоруур чаңгыс такси ажылдап турган болза, июльдуң сөөлгү үезинден бээр ол такси шуут келбестээн. Ишкин-Аксындан Чадаана хоорайже чорук к''лыры оон-даа берге. Хемчиктиц суун кежер чаңгыс-хеме бар. Оны харыылап турар тускай кижи чок болганда, бир эвес хеме сугнун ол чарыында болза, оон таварышкан кижи келирин үр манаар апаар. Хемчик суун кешкен соонда, Хая-Адаанга Ленин аттыг колхозче чоруп турар автобусту манаар. Чамдыкта ол автобус оон келгенде, улус долдур олурупкан, сыңышпас болгулаар.

Көдээнин ажыл-ишчилериниц, оларныц чурттап турар суурларының культурлуг болгаш материалдыг хандырылгазын база орук харыызаазын улам эжиждер талазы-биле Коммунистиг партияның, Совет чазактың ап чорудун турар хемчеглерин боттандырарының аргазы «Сүт-Хөл» совхозта чок апарган деп черле ынчаар бодавайн турар бис. Совхозтуң күш-шыдалы чыл бүрү улам улгадып, машина-техниказы көвүдеп, көдээ ажыл-агый продуктуларын хөйну бүдүрүп турар апарган. Ам айтырыг чүдел дизе, совхозтуң удуртукчуларының талазындан чонныц амыдырал-чурталгазынче кичээнгей салбайн турарында. Совхозтуң партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының талазындам СЭКП ТК-ныц июнь Пленумунуц шиитпирлерин четпес боттандырып турарын бистин салбырда бо чижектерден көрүп болур-дур.

О. БЕЛЕК-ООЛ.

КЫШКА ОРАН-СУУРНУ БЕЛЕТКЭЭР

Соок удавас келир. Кышка белеткел кайы хире кылдыныныл деп чүвени удуртукчулар-даа, малчыннардаа дурген-не бодаттынып көрбөө болза хоржок апарган. Чамдык малчыннарныц байдалын чижекке ап көрээлиңер: «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырынын Чаш-Тал сүт-бараан фермазында кадайы саанчылап, боду чазаныкчылап ажылдап турар М. Маадыр-ооллуң чурттап олурар бажыңы ам-даа септеттинмээн.

Инек кадарчызы М. Солаанныц кыштаанда чурталга бажыны чок. Кадарчының өө бар-даа болза, кызын аңаа кижи чурттаар аргажок. Өг септеп, чылыглап алыр дээш ол кидис чөпшээредип чадашкан. Малчыннарныц кызын чурттаар чылыг оран-суурун дүрген белеткээринге совхозтун-даа, салбырынын-даа удуртукчулары оларга боттуг дузаны көргүзери хүннүң айтырыы кылдыр нететтинин турар. Малчыннар чүгле совхозтан бүгү чүвени белеткен бээринге идеген олурбайн, боттарында бүгү болдунар арганарны хереглеп турган, кышка белеткелди шалыпкын доозары күзенчи.

Бир-бирээ чок хынап көөр болза, бо үстүнде айыттынган малчыннар кышкы, кышка оран-суурун эки белеткеп албаннар ам-даа бар деп сөглеп болур. Тудуг бригадазы (бригадири К. Машпадыр) эрткен чайдан бээр Ак-Туруг оурга 2 аал иштi чурттаар бажыңны тудун келгэ-даа, амдыгаа чедир дооспаан, мал эмчизиниц бажыңын чайладыр септээн.

Оон-даа өске чурталга бажыңдарының, мал кажааларының септелгези кончуг хожудан турар. Кышка белеткелди дүрген доозарынче бүгү күштү угландырар уе келген.

М. БАЗЫР-САДЫ.

Коммунистерниң персональдыг херээн көөрүнүң дугайында

Айтырыгларга харыылар

— Коммунисти учёт карточказынга ниир биживейн хемчег алган дугайында партбюронуң шиитпирин партия хуралынга бадылаары албан бе, кандыгыл?

Коммунисти хемчег алган дугайында парторганизация бюрозунуң шиитпирлерин партия хуралынга көөрү болгаш бадылаары албан болур. Ол болза партияның иштики демократизазының негеледерин ёзугаар, партийжи амыдыралдың нормалары-биле дүүштүр болдунуп турар. Коммунистиц персональдыг херээн хуралга чугаалажыры болза, херектиц болган байдалын бүрүн тодарадыр, көргүзер хемчегни улам шын шиитпирлээр арганы хандырар болгаш хуралда бүгү олуржуп турарларга кижизидикчи ужур-дузалыг.

— Бир эвес коммунистиц персональдыг херээн чугаалажып турда, партбюро кежигүннериниц бадылаашкыны деңнежи бээр болза канчаарыл?— деп, чамдык парторганизациялар секретарьлары айтырып турар.

Бо таварылгада коммунистиц үүлгедииниц характерин, аңаа хүлээдип турар хемчегниц үндезинин база катап чугаалажыр болгаш бадылаашкыны катап чоруудар. Ындыг чурум ук айтырыгны кичээнгейлиг көөрүнге, шын шиитпирни хүлээп алырынга дузалаар. Оон-биле кады ол айтырыгны партия хуралынга киирге бээр деп чүвени уттуп болбас.

— Цехтиц парторганизациязының коммунистке хемчег көргүскен дугайында шиитпирин партком хуралынга бадылаар бе?

Коммунисти учёт карточказынга киир биживишаан хемчег алыр дугайында шиитпирни бүдүрүлгениц азы албан чериниц парткомунга көрген болгаш бадылаан турар ужурлуг. Цехтиц парторганизациязының хуралы бир эвес коммунисти учёт карточказынга киир биживейн хемчег алыр деп шиитпирлээн болза, ындыг шиитпирни парткомнуң бадылаашкынынга киирбес. Партком ындыг айтырыгны чүгле коммунистиц хомудал киирген таварылгазында көре берип болур.

— Коммунистиц учёт карточкага демдеглеттирбейн алдырган хемчээн дүжүрер ужурлуг бе, кандыгыл?

Дүжүрер апаар. Чогуур хуусаа төнгенде, коммунист эттинип-чазаттынганда, оон алдырган хемчээн дүжүрер дугайында айтырыгны парторганизация чугаалажыр хүлээлгелиг. Ук айтырыгны коммунистиц билдириишкинин ёзугаар-даа, парторганизацияның бодунуц инициативазы-биле-даа көрген туруп болур.

— Коммунистиниц персональдыг херектерин партияның амыр хуралдарынга көруп болур бе?

Болбайн канчаар. Ол болза хуралдың киржикчилерин — коммунистерни болгаш партия кежиңу эвестерни кижизидериниц эргe-ажыктарынга ужур-дузалыг. Коммунистиц кандыг персональдыг херээн партияның ажык хуралынга көрзе чогуурун тургустунуп турар айтырыгның байдалы-биле парторганизация болу шиитпирлээр.

— Коммунистиниц персональдыг херектерин оларның чок черинге көруп болур бе?

Каш-каш удаа келдириишкиннер турбуже-ле, хуралга азы партбюрога коммунист өжегерээн келбээн таварылгада көрүп болур.

— Коммунистиц алдырган ийи дапкыр хемчээн чаңгыс угда дүжүрүп болур бе?

Бир эвес ол кылган чазыгларын билинген, ам чазалып алган болгаш бодун төлептиг ап чоруур болза, коммунистиц аңы-аңгы үелерде алдырган хемчеглерин дүжүрер дугайын чаңгыс угда шиитпирлен болур.

— Хемчеглиг кандидатты партия кежигүнүнге хүлээп ап болур бе?

Бир эвес кандидат шүгүмчүелди шын деп өөренип көрген болгаш чазаттынган болза, ону партия кежигүнүнге хүлээп ап болур. Оон партия талазы-биле хемчээн баштай дүжүргеш, ону СЭКП кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында айтырыгны шиитпирлеп болур.

— СЭКП кежигүнү бир эвес учёт карточказында демдеглеттинген хемчеглиг болза, ол кежигүн партияга киирер деп турар кижиге рекомендация берип болур бе, база партия органынга соңгуткан туруп болур бе?

Кандыг-даа хемчег алдынганы азы алдырбааны хамаан чокка, аңаа СЭКП Уставының тыпсып турар бүгү эргелерин ол эдилээр, оон иштинде партияга киирер дээн кижиге рекомендация-даа бээр, соңгаан база боду соңгуткан-даа туруп болур. Ындыг коммунист партия органынга соңгуткан турарынга төлептиг бе дээрзин партия хуралынга болгаш конференцияга коммунистер боттары шиитпирлээр.

—Партия талазы-биле алдырткан хемчегни кажан дүжүрерил?

Партия талазы-биле хемчегни дүжүрүп болурунуц хуусаазын доктаатпаан. Коммунист кылган чазыын кажан эдип алганда, оон партия талазы-биле алдынган хемчээн дүжүрер апаар. Коммунистиц кылган үүлгедииниц хире-чергезин партия организациязы өөренип көөр ужурлуг. Чамдык четпестерни дурген эдип-чазап ап болур, а чамдыктарынга ур хуусаа негеттинер.

Партия талазы-биле хемчег алдырткан коммунисти партия организациязы бодунуц кичээнгейинге тургузар ужурлуг. Коммунист бир эвес эттинип-чазаттынган болза, оон билдириишкинин-даа манавайн алдырган хемчээн дүжүрүп каап болур.

— Коммунистиц партия райкомунга алдырткан хемчээн канчаар дүжүрерил?

Айтырыгның тургустунуп келгениниц аайы-биле коммунисти партия эге организациязындан өрү турар парторган хемчег алтар таварылгалар тургулаар. Ынчалза-даа ол таварылгада хемчегни дүжүрери ниити чурум ёзугаар болур: айтырыгны баштай эге организацияга көөр, а ону ук хемчегни көргүскен партия комитеди үзе шиитпирлээр.

(1963 чылдың августа үнген № 16 «Партийжи амыдырал» журналдан).

Тайгада тудугжулар

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хуралаа» колхозунуң тудуг бригадазы мурнуку чылдарга дөмейлээрге, бо чылын эки ажылдап турар. Чижээ, Тойлук бажында бир чаа барак бажыңны тудуп, кладовка, крышазындан эгелээш, хамык үүлдерин бүрүн доосхан. Аңаа механизаторлар болгаш тудуг ыяжын машина оруунче үндүрүп турар кижилер чурттаар.

Оон ыцай Кара-Баалык тайгазындан тудугнуң эң эки ыяжын ушта сөөртүп турар аныяк трактористер Имачап, Б. Байкара олар хүнде ийи катап чоруур турган, үш катап чорып, азы 20—30 кубометр тудуг ыяжын машина оруунче ушта сөөртүп турарлар. Ол ышкаш аныяк тудугжулар боттарының хүлээлгезин база багай эвес күүседип турар. Чижээ, тудуг ыяжын сорттап, арыглаар болгаш ону машинага чүдүрүп турар тудугжулар эштер Болдук, Б. Байкара, Бичиккей, оон-даа өскелер эки ажылдап турар. Тудуг бригадазының бригадири Д. Дукурмаанның удуртулгазы-биле тайганың берт черинде үш километр оруун казып аштаан, 2 чаа көвүрүгүц тутган. Орук чоогундан тайгага чыткан тудуг ыяштары ам суурда, тудуг шөлдериндe хүннүң-не кээп дүжүп турар апарган.

К. ОЙДУП-ООЛ.

Даянып күш

Амгы үеде Советтерниц кижизидикчи ролю кажангызындан-даа артык бедээн. Советтер боттарының доктаамал комиссиялары, депутаттарын болгаш чонныц бот-ажыл-чорудулгалыг организацияларын дамчыштыр ажылчы чоннарныц ортузунга кижизидикчи болгаш организастыг улуг ажылды чорудуп турар.

Тес-Хем районда ниитизи-биле 41 кудумчу-квартал комитеттеринде, 18 хереженнер чөвүлелинде, 12 төреддер комитеттеринде, 13 эш-хуузунуц судтарында 600 ажыг кижи кежигүннер болуп ажылдап турар. Ажылчы чоннарныц бо бүгү хөй-ниити организацияларын Нарын болгаш Кызыл-Чыраа көдээ Советтери багай эвес удуртуп турар. Бо көдээ Советтериниц даргалары эштер Банчык болгаш Лахов хөй-ниити организацияларының талазы-биле айтырыларны ажыл планына киирип, оларныц хуралдарын чыылдырып турар.

Самагалдай, Эрзин, Берт-Даг көдээ Советтери кудумчу-квартал, төреддер комитеттерин кошкак удуртуп, бо талазы-биле айтырыгларны ажыл планына-даа киирбейн, күүскөмнарныц хуралдарынга безин чугаалашпайн турар.

Ажылчы чоннарныц кижизидилгезинге, хөй-ниитиниц корум-чурумун камгалаарынга эш-хуузунуц судтары чугула ужур-дузалыг болуп турар. Хөй-ниитиниц корум-чурумун үрээннерни көдээ Советтер чоннуц ниити хуралдарынга тургузуп, эш-хуузунуц судтарынга киирип турар. Ол чоруктун дээштиин практика бадыткаан. Ниитиге ажыктыг ажыл кылбас, арагалаар, прогулдаар кижилерниц талазы-биле чамдык көдээ Советтер шынгыы хемчегларни ап турар. Чижээ, Самагалдай көдээ Совединден 3 кижиге, Шынаа көдээ Совединден 2 кижиге, Берт-Даг көдээ Совединден 3 кижиге шынгыы донгулда берип, 21 кижини сагындырган чорук өске-даа ол ышкаш кижилерге салдарлыг болган.

Эш-хуузунуц судтарының ажылын көдээ Советтериц талазындан удуртур чоруктy экижиткениниц хараазында Эрзинде эш өлзей даргалаан, Нарында эш Нам-оол даргалаан эш-хуузунуц судтары хамаатылардан кирген хомудал, билдириишкиннерни өй-шаанда көрүп, чоннуц идегелии ажыл-херекке шынзыдып келген.

Нарында, Бай-Дагда, Чөруураада хереженнер чөвүледдери (даргалары эштер Севек, Эренчина, Салзынмаа) хереженнер чон ортузунда организастыг болгаш кижизидилгелиг ажылды багай эвес чорудуп турар.

Хөй-ниити организацияларының ажыл-чорудулгазын улам идепкейжидер, оларда ажылдап турарларны өөредир, ажылга чөп ажыглаар талазы-биле бистиц районда ам-даа чедир кылдынмаан түүлдер хөй.

Ажылчы чоннарныц чогаадыкчы инициативазын деткип, масса-биле харылзааны быжыглап, хөй-ниитиге даянары — Советтериц ажыл-чорудулгазының дириг, дээштиг болурунуң чүгула түүлү болур.

Б. САҢ-ХӨӨ.

Төрээн чурттуң тиилеттирбес броня-куягы

Танк шериглери Кызыл Армияның хевирлеңип тургустунганы-биле кады төрүттүнген. Баштай олар дээрге Псков биле Нарванын чоогунга вулчуушкуннарга дайынчы алдарны чедип алган, куяктыг машиналарлыг улуг эвес отрядтар турган. Хамаатты дайыны тиилелгелии-биле доозулган соонда, Чепсектиг Күштерни, оларныц техниктиг чепсегленишкинин улам быжыглаар деп сорулганы Коммунистиг партия салган.

Чепсектиг Күштерни быжыглаар дугайында сагышты салбышаан, танк шериглерин тургузарынче В. И. Ленин улуг кичээнгейни салып турган. 1919 чылда-ла оон саналын ёзугаар ада-чурттуң танкыларын бүдүрер дугайында шиитпир хүлээп алдынган. Оон чүгле чыл эрткен соонда, оларны шеригге берип эгелей берген.

Чуртту индустриализастаарының ленинчи политиказын боттандырган чорук, танк тудуун хөгжүдеринге онза таарымчалыг байдалды тургускан. М. И. Кошкин, А. М. Морозов, Ж. Я. Котин, Н. А. Кучеренко ышкаш ындыг мергежилдиг конструкторларнын, инженерлернин, техниктерниц болгаш ажылчыннарныц сорук кирген чогаадыкчы ажылы болза, ол үеде эң дээре болуп турган танкыларны тургузуп, оларны бүдүрүп үндүреринче кирер арганы берген. Дайынчы чаа техниканы тургузары-биле чергелештир, танк шериглерин эң-не ажыктыг кылдыр ажыглаарының теориязы ажыглаттынып, оларны организастаарының сайызыраңгай хевирлерин дилеп тып турган.

Танкистер белеткели чедишкиннинг чоруп турган. Хасан хөлдүн болгаш Халхин-Гол хемниц районнарынга совет танкыларга таварышкан дайзыннарга өлүмнүг болган.

Маадырлаага совет улустуц дайынчы, маадырлыг чоруунуц алдын дептеринге Ада-чурттуц Улуг дайынының чылдарында танкистер эң-не маадырлыг арынларны бижээннер. Бистиц танкыларывыс гитлержилерни өлүмнүг-биле мөгүдедип турган. 1941 чылдың черле таарымча чок турган чайынныц безин танкыны болгаш механизастаттынган шериг каттыжыышкынарывыс Гродно, Дубно чоогунга, Шяулай районунга болгаш өске-даа черлерге улуг чедишкиннерни чедип алган.

Москва чоогунга, кадыг-дошкун тулчуушкуннарга амгы үеде күяктанк шериглерининц маршалы, М. Е. Катуковтуц командылааны 4-кү танк бригадазы кайгамчыктыг маадырлыг чоруун көргүскен. Оон шериглериниц эрес-маадырлыг болгаш бедик дайынчы мергежили дээш, ол шериг каттыжыышкынын 1-ги гвардейжи бригада кылдыр эде тургускан. Танк гвардиязы ынчаар төрүттүнген.

Волгага өндүр улуг тулчуушкуннар фашистиг шилиттинген аг-шериглерни бүзээлээнз-биле болгаш шуут чылча шапканы-биле доозулган соонда, Совет Армияның калбартып чоруткан шиитпирлиг шавар халдаашкынларынга танкылыг болгаш механизастаттынган каттыжыышкыннар дайзынын дириг күштерин болгаш техниказын сүртенчиибиле узуткан турган.

Курск чоогунга тулчуушкун онза улуг болган. 400—700 танкыларны, оон иштинде хөй санныг «тигрлерни», «пантерлерни» болгаш «Фердинанд» дээр боду чоруур үгер-бооларны чамдык хүннерде немец-фашистиг командылал тулчуушкунунче киирип турган. Ынчалза-даа совет танкыларының броня-куягы болгаш дайынчыларның дайынчы мергежили бодунуц херээн күүседкен: Курск чоогунга тулчуушкуннар шөлдеринге 4500 танкыларны болгаш боду чоруур үгер-бооларны фашистер ышкынган.

Дайзынның тыылынче ханы, маадырлыг халдаашкыннарны чорудуп, дайзынның туружунче хеп-хенертен согуушкуннарны кылбышаан, танкистер Совет Армияның шавар халдаашкынының дурген темпилиг болурук хандырып турган. Барын чүкче бистиц тиилелгелиг шавар халдаашкынывысты гитлержилерниц эң-не кадыг-дошкун удурланыышкыннары доктаадып шыдаваан.

«Т-34» деп алдаржаан танкыларны, янзы-бүрү хевирниц аар машиналарын болгаш боду чоруур артиллерия тургузугларын ажыглап өөргаш, ол үедеги даштыкы танкыларны кандыг-даа хевириндeн бистиц техникавыстың артык күштүүн бүгү делегейге ол үеде көргүскен. Шериги хөй санныг броня-куяктыг машиналар-биле хандырган бистиц улустуц чоогадыкчы гениии, ажылчын аңгының өндүр улуг күш-ажылчы тиилелгези аная база катап илерээн. Дайынның сөөлгү үш чылларының дургузунда фронт болза, чыл бүрүзүнде-ле 30 муң ажыг танкыларны, боду чоруур артиллерия тургузуглары болгаш броня-куяктыг машиналарны ап турган.

Бистиц танкистеривис кайгамчыктыг дайынчы техникалыг турган болгаш ону билдилии-биле ажыглап турган эрес-дидим, маадырлыг чоруктуц кайгамчык үлегерин көргүскүлээн. Бүгү-ле тулчуушкуннарга, коммунистер болгаш комсомолчулар мурнунга чоруп турганнар.

Маадырлар-ужудукчуларның агаарга дайзынның самолёттарын боттарының самолёттары-биле үстүрүп кирип тургулаанын бүгүде билир. Бир тулчуушкунга лейтенант Столяровтуц командылааны танкының кижилери фашистиг «тигрниц» мырыңай чанынга келген болган. Фашистер олла дораан боолап үнген. Дайзынның снаряды танкының башизын ийлендирипкен, а оон өске снарядтан машина кыва берген. Ынчаар орта лейтенант Столяров механик-чоллаачы, улуг сержант Кадыровка фашистиг танкыны таварып киреринче команданы берген. Хып чораан машина шуут халаап, дайзынның танкызынга барып үзер орта, ол сегиржип алыышкынының черинге чаза тевиишкин болган соонда, чүгле металлдар бузундузу артып калган. Столяров биле Кодыров аңаа өлүлээн, ынчалза-даа олар бистиц дайынчыларывыска шавар халдаашкынны чедиишкинии-биле уламчылаар арганы бергеннер.

Гвардейжи лейтенант Быков командылаан танкының кижилери кайгамчыктыг тывынгыр байдалын көргүскеннер. Фронт шугумун эртип киргеш, штабка чагаа чедирип бээр ужурлуг турган. Олар орукка чоруп орда, фашистиг дөртен «тигрлер» таваржып келген. Олар чырыткыларын чырыдып алгаш, үгер-бооларының уннарын аткаар көрүндүрүп алгаш чоранныар. Чүнү канчаарыл? Дедир ээр бе? Ынчап болбас. Дужаалды күүсеткен турар ужурлуг. Оон-биле кады орукка артып каап базза болбас. Чырып келирге, совет танкыларны дайзыннар дөмей-ле көрүп каар болгаш ону узуткаар дээш бүгү күштерин үндүрер апаарлар. Ынчангаш танкистер кара чаңгыс шын шиитпирни тып алган: танкистер үгер-боозунуц унунуц ужунга демир хуун кедирип алган, ынчангаш карацгыда ол үгер-боо «тигрниц» үгер-боозунга дөмей. Ынчаарга дайзынның танкылары эрткилей бээрге, бистиц танкистеривис чырыткыларын кывыскылапкан, ынчангаш совет танкистер дайзыннарнын соонга улаштыр чысказылпканнар. Гитлержилерниц камгалалында эң-не айыылдыг черни олар ынчаар эрте берген. Оон олар ийинче ээпкеннер. Чоруп ора фашистериц бронетранспортёрун база узуткан каан. Дайзын ам билип каан, боолай берген, ынчалза-даа озалдааннар.

Чагааны дангаар эртен чедер черинге чедирген.

Бо дээрге танкисчи дайынчыларның саная четпес маадырлыг үүлдериниен чүгле ийи чижек-тир.

Төрээн чурт танкистерниц маадырлыг болгаш мергежилдиг чоруун төлептии-биле үнелээн. 1142 танкистерге Совет Эвилелиниц Маадыры аттарны тывыскан, олардан 16 кижи — ийи дапкыр маадырлар. 250 муң дайынчылар орденнер болгаш медальдар-биле шаннаткылаан.

Танк шериглеринге мергежилдиг шериг начальниктериниц алдарлыг бөлүү кижизиттинген. Бронетанк шериглериниц Кол маршалы П. А. Ротмистров, бронетанк шериглериниц маршалдары Я. Н. Федоренко, П. С. Рыбалко, П. П. Полубояров, М. Е. Катуков, С. И. Богданов; армия генералдары И. И. Якубовский болгаш Д. Д. Лелюшенко; генерал-полковниктер А. Х. Бабаджанян, А. Л. Гетман, И. И. Гусаковский, А. С. Кравченко болгаш өскелер-даа үстүнде айытканнарның аразында бар болуп турар.

* * *

Ада-чурттуц Улуг дайынының доозулганындан бээр чээрби хире чыл болуп турар. Ол үеним дургузунда бистиц Чепсектиг Күштеривистиц күчүзү улам улуу-биле өскен. Ада-чурттуц эртеминиц болгаш техниказының көстүп көрбөзөн чедишкиннерин совет кижилер катап-катап бүгү делегейге көргүзүп турар. Валерий Быковскийниц болгаш делегейде баштайгы хереженен космонавт Валентина Терешкованың кады ужудуушкуну—ол талазы-биле база бир чайынналчак барымдаа болуп турар.

Кызыл шөлге болунуц чугаазынга Н. С. Хрущевтуц демдеглээни болза: «бир-тээ Черни долгандыр ындыг ужудуушкуннарны кайгамчыктыг, ылавылалдыы-биле чорудуп турар шак ындыг ракеталарлыг болуп турар чүве болганда, Совет Эвилелинде оон өске өнаалгаларлыг ракеталар база бар дээрзин бүгүденц билип турары чугаажок». Ынчангаш Чепсектиг Күштернин өске-даа хевирлери базы-ла эң болбаазырацгай чепсектерлиг болуп турары черле билдингир.

Янзы-бүрү социал системаларлыг күрүнелернин тайбын кожа-хелбээ догуннаарының ленинчи политиказын чайгылыш чокка чорутпушаан, партия болза, империализм туруп турар чүве болганда, агрессчи дайынарның айыылы база артыш калыр деп чүвени барымдаалап көөр апаар. Ынчаарга танк шериглери ам-даа күчүлүг согукчу күш болуп хевээр арткан. Олар болза тулчуп тура-ла дайзынныц камгалалын ажып эртип, оон ханы тыылынче дургенибиле хап кирип, ядролуг халдаашкынныц чепсектерин узуткан, камгалал черлерин болгаш чугула объектилерни эөлеп ап шыдаар күш болуп турар.

Бистиц танк шериглеривистиц чепсээнде — янзы-бүрү хевирниц күчүлүг дайынчы машиналары бар. Совет танк тудуушкунунуц эң байлак дуржулгазы болгаш эртем-техниктиг эң чаа чедиишкиннери оларда сицниккен. Совет танкистериц холунда кайгамчыктыг дайынчы техника бар. Чуткулдуг ажыл-биле олар боттарының дайынчы мергежилин хүн-хүннеп сайызыраңгайжыдып турарлар.

Германияда турар совет шериглер бөлүүнде капитан Н. Лейфуриуц командылааны танк ротазы калбаа-биле сураглыг. Ол ротада дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиц хөй санныг тергиннери, тергиин экипажтар бар. Бүгү-ле экипажтарда бот-состав долузу-биле бот-боттарының орнунга ажылдап билирлер, солчуп билирлер. 35 дайынчылар солдатчы маадырлыг чоруктуц 3—4 демдектерлиг. Шериг округу болгаш бөлүк шериглер бүрүзүнде ындыг дайынчылар болгаш шериг кезектери эмге-дикчок.

Чепсектиц өске-даа хевирлериниц дайынчылары-биле кады совет танкистер империалистерниц кандыг-даа чимзениишкиннериниен бистиц Төрээн чуртувусту идегелдии-биле камгалап турарлар.

Подполковник Л. КОРЗУН.
(«Агитатор» журналдан).

Телеграф дыңнадып, медээлеп тур

Москва Керээзин американнарның хөй нуруузу деткип турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Миннесот штаттың назы четкен алды хамаатыларының бежи-ле агаарга, космос делгеминге болгаш суг алаанга ядролуг чепсектин шенелделерин хоруур дугайында Керээни Американың Каттышкан Штаттарының сенадындан бадылаарын күзеп турар дээрзин «Миннеаполис трибюн» солун дыннаткан. Чоокта чаа хөй-ниитиниң санал-онаның алганының түннелдерин барымдаалааш, ол солуннун демдеглеп турары болза, Миннесот штаттың назы четкен чурттакчыларының 78 хуузу ук Керээ бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга дузалаар боор деп санап турар.

Кубаның Революстуг чепсектиг күштериниң министерствозунуң дыңнадыы

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның Революстуг чепсектиг күштериниң министерствозу чурттуң агаар кызыгаарын дээрбечилериниң чаа үрээшкин кылганының дугайында дыңнадыгны парлап үндүрген.

Дыңнадыгда айтып турары болза, сентябрь 4-түн дүнезинде ылгамыр демдек чок ийи самолёт Кубаның Лас-Вильяс можузунуң девискээринің кырынга көстүп келген. Кажан шериг-агаар баазазындан оларже боолап эгелээн үеэнде, самолёттар дезе берген.

Дараазында хүнде эртеңгиниң 4 шак хире турда ол-ла районга ийи моторлуг самолёттуң база катап көстүп келгенин көрүп каан. Артиллерия батареязы-биле дээрбечилерже боолаан. Самолёт дезин үнерин оралдашпышаан, бомбаларны кайы-хамаан чок октап турган. Ол араатанзыг халдаашкынның түннелинде Санта-Клара хоорайга башкы Фабрисио Агилер Норьега өлүрткен. Ооң үш уруглары балыглаттырган.

Каш минута эрткенде, Кубаның чепсектиг күштериниң хыдыкчы самолёттары ол-ла районга оон өске реактивтиг ийи самолёттарны сывырып үндүргеи дээрзин дыңнадыгда база айтып турар.

«Бо өнчүк-чөңгээлиг ужудуушкуннар бот-боттарының аразында шуут холбаалыг болгаш реактивтиг самолёттарны ооң мурнунда ужудуп келген самолёттарның кемниг үүлгедиглерин чажырып чаарынга ажыглааны кандыг-даа чигзиниг чок» дээрзин Революстуг чепсектиг күштериниң министерствозунуң дыңнадыында айтып турар.

«Ол үүлгедиглер дээш харысалганы америк чазакка онаап, ындыг үүлгедиглерни катаптаар чорук шыңгыы өнчүк-чөңгээлерге чедирип болур магат чогун баш удур сагындырып тур бис, чүге дээрге, бистиң улузувуска удур угландырган ындыг янзылыг араатанзыг үүлгедиглер-биле Куба эптежирин бодавайн турар».

Социалистиг Чехословакия

Өөредилгениң чылы — чүткүлдүң чылы

Социалистиг Чехословакияның бүгү-ле школаларынга өөредилге чылы сентябрь 2-де эгелээн. Барык-ла үш миллион хире школачылар болгаш студентилер өөредилге класстарынга, лабораторияларга болгаш мастеркааларга четкилеп келгеннер. Чехословакияның школаларында мурнундагы чылдарга деннээрге, бо өөредилге чылында ылгалдыг үү барыл?

СЭТА-ның корреспондентизиниң ол айтырыынга харыылавышаан, ЧССР-ниң школалар болгаш культура министри Франтишек Кагуда мынча дээн:

— Национал хуралдың 1960 чылда хүлээп алганы школа дугайында хоойлу ёзугаар чоруттунуп турар өөредилгениң эде тургузуушкуну бо чылын долузу-биле боттаныр. Ыяавыла өөредилгени 8 чылдан 9 чылга чедир узаткан. 6-дан 15 хар чедир уругларга 9 чылдың кол школазы тургустунган. Бешки болгаш тоску класстарга чаа өөредилге планнары болгаш программалары (арткан класстарга ону эрткен өөредилге чылында киргген) киргилээр. Олар школаларның улам ынайгы политехниказын, өөредилгенин амыдырал-биле сырый харылзаазының принцивин быжыглаарын баш удур көрүп турар. Ол ышкаш, үш чыл өөредилгеиг ниити билигниң ортумак школалары чуртта тургустунган. Тос чыл школаларын дооскан өөренкчилерниң кирер ол школалары болза, улус ажыл-агыйының болгаш культураның чамдык адырларынга ажылдаарынга бүгү-ниитиниң долу политехниктиг өөредилгезин болгаш тускай билигнин мергежилин аныяктарга берип турар. Бүдүрүлгенин, көдээ ажыл-агыйның болгаш культураның ангы-аңгы адырларынга ажылдаар бедик мергежилдиг ажылчыннарны база техниктерни белеткеп турар профессионалдыг училищелериң болгаш ортумак мергежилдиг школаларының эде тургузуушкуну база-ла дооступ турар.

Амгы үеде Чехословакияда уругларның чедип ап турары тос чылдың кол өөредилгезин бо өөредилге чылында улам-на сайзыраңгайжыдар бис. Бедик мергежилдиг, амгы үениң эртем болгаш техниказын билир, эки шынарлыг бүдүрүкчүлүг ажылды күүседип шыдаар кижини белеткээрин көрүп турар шупту чаданың школаларынга бүгү талалыг кижизидилгениң айтырыгларынче улуг кичээнгей салдынар. Келир чылын бүгү-ле класстарга чаа өөредилге номнарын бээр бис. Чаа өөредилге номнарын чогаадып кылыр талазы-биле ажыл эдээн каш чылдарда үргүлчүлеп келген болгаш ам доозулган. Оларны тургузарынга, дерип кылырынга дээди өөредилге черлериниң алдар-сураглыг башкылары, методистери, профессорлары, а ол ышкаш чурттуң эн дээре чурукчулары киришкеннер. Ол өөредилге номнары социалистиг утка-шынардыг.

Кол кичээнгейни, ыдангыя математиканы өөредиринче угландырар. Үш хоорайларда — Прагада, Братиславта болгаш Брнода тускай математика школалары тургустунуп турар, математика эртемнеринге быжыг мергежилин көргүскен уруглар аңаа өөренир. Оон ыңай, бүгү-чехословак математиктиг олимпиаданың тиилекчилерин өөредир үш школалар ажыттынар. Санажылга машиналарынга болгаш оларны чогаадыр талазы-биле делгем белеткелди алыр ниити билигниң ортумак үш школалары тургустунуп турар. Ол школаларның доозукчулары санажылга машиналарының бүгү-ле хевирлери-биле дериттинген математика-санажылга албан черлеринге баарлар.

Даштыкы дылларны өөренири — эн-не чугула айтырыг. Бо айтырыгже онза сагыш салып турар бис. Орус дылды үшкү класстан эгелээш күжениишкиннии-биле, а 5-ки класстан — калбак неп-тергей бооп турар, кандыг-бир даштыкы дылды өөренир тускайжыттынган 40 школаларны бо өөредилге чылында тургузар бис. Ындыг школаларга башкылаашкынны даштыкы дылдар кырынга чорудар. Бо дээрге чүгле баштайгы базымнар, бирги дуржулга дээрзин демдеглээр херек. Дыл өөренир тускай школаларның саны чыл бүрү көвүдээр.

Сентябрь 1-ден эгелээш, бүгү-ле тос чылдың кол школаларынга өөреникчилерниң билииниң демдек системазы өскерлир. Тус-тус эртемнерге аная демдектерден ангыда, өөреникчилер ниити аттестациялыг демдекти база алырлар. Ооң алыс утказы мындыг: бирээде, өөреникчи бүрүү-биле тускай ажылдаарын чедип алыр болгаш ооң-биле ниити билигни чедип алыр, ийиде, бижимел хевирге башкы өөреникчиниң мергежилин болгаш талантызын харыысалгалыы-биле онзалап билзин дээш чорудар.

Өөредилге чорудулгазының чаа-чаа хевирлери тускай мергежилдин школаларынга болгаш дээди өөредилге черлеринге база кирер деп, Франтишек Кагуда чугаалаан. Тускай мергежилдин-даа, дээди-даа школаларга көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнилерин белеткээринче кичээнгейни улам-на улгаттырар бис. Кол ажылындан чартыкпайн турган, өөренир өөреникчилериң болгаш студентилериң саны база-ла көвүдээр. Чангыс сес-биле чугаалаарга, чаа социалистиг ниитилелдин хереглеллеринге дүүштүр, эртемнин хөгжүлдезин болгаш чоннун идей-политиктиг деннелин марксисчи-ленинчи мировоззрениениң үндезининге бедидерин хандырзын дээш бис аныяктарның өөредилгезин Чехословакияның Компартиязының XII съездизиниң шиитпирлеринге база кижизидилге болгаш өөредилге системазының дугайында хоойлуга үндезин болдуруп чорудар бис.

Илья МАСЛЕННИКОВ.
СЭТА-ның корреспондентизи.
Прага.

ГКП ТК-ның политбюрозунуң медеглели

БЕРЛИН. (СЭТА). Кыдатның Коммунистиг партиязының удуртукчуларының эзлеп турар туружун шүгүмчүлеп турар, Германияның Коммунистиг партиязының ТК-зының политбюрозунуң медеглелин «Дейчер Фрейхейтсзендер 904» деп радиостанция дамчыткан.

Агаарга, космос делгеминге болгаш суг адаанга ядролуг шенелделерни хоруудаар дугайында Москва Керээзинге Боонн чазаа байыр чедирген деп кыдат удуртукчуларның бадыткаашкынын үк медеглелде ойтур шаап турар. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруун күштелдирериниң боонн талалакчылары шенелделерни хоругдаар дугайында керээни чарарынга болгаш ГФР-ниң аңаа каттыжарынга шаптыктаар дээш, бүгү-ле үүлдерни кылып турганы билдингир эвес чүве бе-деп, медеглелде чугаалап турар. Адактың сөөлүнде кээп, Аденуэрниң чазааның керээге ат салыр ужурга таварышкан чоруу дээрге, барын-герман хөй-ниитиниң аңаа кылган базыышкынының болгаш керээге ГДР-ниң каттышканының түннели-дир, а ол ышкаш НАТО талазы-биле бодунуң эвилелчилериниң аразынга безин Барын Германияның аңгылаттырарының кыжаны бар болуп турганының түннели-дир.

Дүшкүүрлүг чорукту чазырылдырарынче болгаш чепсегленинишкинни дүжүреринче угланган херек кырында боттуг базымнардан ойталаан, боттары барын-герман империализмниң агрессчи бөлүктери-биле чергелештир туруп турарын кыдат удуртукчулар канчан билбес чүвел деп, медеглелде чугаалап турар.

Кыдат удуртукчуларның Совет Эвилелинче нүгүл-мегелиг халдаашкыннарын ол медеглелде шиитпирлин-биле ойтур шаап турар.

Тайбың дээш демиселди улам ыңай калбартып чорударынче угланган херек кырында боттуг базымнардан ойталап, ол базымнарны нүгүлдеп, тайбыңның лагериниң кол күжү — Совет Эвилелинче халдаашкын кылып, тайбыңның чугула быжыглалы — социалистиг лагерьниң чаңгыс эвин үзерин оралдажып турар шак ындыг кижилер тайбыңның болгаш тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказының талалакчызы болуп шыдавас деп, медеглелдиң түннелинде чугаалап турар.

„Тевелиг бригаданың“ оглу болду

(Чеченчиткен чүүл)

Уруглар ойнаар бөдүүн хензиг ойнаарактардан эгелээш, эртем-техниканы бөгүнгү чедиишкиннери — нарын тургузуглуг машиналарга чедир — бо бүгү болза, кижинин бүдүрүкчүлүг күш-ажылының түннели болур, ынчангаш үндезинни үндезини — күш-ажыл, ол чокка чаагай чорук чок болур» — дээн бо сөстер — улуг чогаалчы М. А. Горькийнии-дир. Ол-ла сөстерни мен болдунар-ла шаа-биле бөдүүнчүдүп, уруглларга билдингир болдурарын кызып, чугаалап турган мен. Ол сөстерге немей, амгы кайгамчыктыг чедиишкиннерни — космиктиг корабльдерни, Чернин кылымал эдээринчилерин, ужудукчу-космонавтарны чижек кылдыр ап турганым чугаажок. Ылангыя школага күш-ажыл кичээлдерингe ол арганы хөй удаа ажыглап турган мен.

Мээн ажылдап турганым ол школага күш-ажыл кижизидилгезинче улуг кичээнгейни салып турган. Оон бир чижээн бо үүлдүн кол темазы кылдыр алдым.

«...Совет Тыва» колхозтун хову турлаанга механизатор аныяктарын бүдүрүлге хүралынга чоокта чаа олуруштум. Кара-көк комбинезоннуг, чаарби беш хар үеэнде, дыыраш кара баштыг, күдер шыырак эр чүве чугаалаар дээш, сес диледи. Чөпшээрелди алгаш, кезек боданып тура, чугаалай-дыр:

— Ажылгыр эвес чорук — чыдып калган, эргинин артыышкыны-дыр. Бистиң бригадада чамдык эштериң ажылга кызымак эвес чоруу — эптежип болбас алдагдал болбайн канчаар. Маная бүдүн коллектив база буруулуг, оон иштинде мен база, чүге дээрге, коммунизм тургузукчуларының моральлыг мөзү-шынары бистен мынчаар негеп турар: сен көрүп турында, кым частырыг кылыпкан азы кым-бир кижини хомудадыпканда, сен анаа көрүп эрттирип каар болзуңза, сен база буруулуг сен. Маңаа адыы үнген чамдык эштериң күш-ажылды чедир үнелеевин турары таан-даа чөгенчиг-дир, күш-ажыл чок болза, амгы үениң атомнуг техниказы хамаан чок, чаш уруглар ойнаар шыңгырааш безин боду бүде бербес-ле болгай, эштер...

Чанымда орган бир эштен: «Кымыл бо?» деп айтыргаш, коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп ат дээш демисежип турар коллективтиң кежигүнү, мурнакчы тракторист-комбайнерлериниң бирээзи Куулар Дажы-дыр деп билип алдым. Аныяк механизаторнуң чугаазында чөптүг шүгүмчүлел, үгаадыглыг чоруктун барындан ангыла, күш-ажылды медереллии-биле үнелээр чорук, бистериниң сагыш-сеткиливисти дыкала хайныктырды. Оон ангыла, ооң үнүнде менээ бир-ле таныш аян барын эскерип кагдым.

Хурал соонда, санал берген демги Дажы-биле чугаалажыр дээш чоокшулай бердим. Бижим менче көрүп келгеш, өөрүшкүлүү аажок мендилейдир:

— Эки, башкы!

— Па, Куулар Даш-оол ышкажыл сен! Өскенин дээрге бир-ле чаан дег, кижи таныыр арга чок болган-дыр сен але! — деп, база-ла өөрүшкүм чажырар арга чок болдум.

Ынчан мен Чаа-Хөлге башчылап турган мен. Бис ону школага Дажы эвес, анаа-ла Даш-оол дижир турдувус. А документизин ёзугаар — Дажы болбас ийикпе. Ол ынчан 7 классты доозуп турган чүве. Мен ол класстын удуртукчузу турдум. Дажы орлан-шоваа, эрес оол чүве. Бүдүрүлге практиказын тайгада бригадага өргтирип база күзүн Шаңчыга тараа ажаажып, бир ай хуусаалыг турганывысты сактып келдим. Ол ынчан-на, чөпшүл, сөглээн сөске дыннангыр, кичээнгейлиг, ажылга могаг билбес оолдарның бирээзи турган болгай. Сараат салып турда, чок дээн сигенчилерден тудак чок турду. Амыр эвес «Тевелиг бригада» деп шолалыг-даа турдувус (ынчан тевелер-биле ажылдап турган бис). Эки ажылы дээш биске колхоз даргазы колхозтун мурнундан аас шаңналын илередип, бадыр чедирип турган ийик.

Сес классты дооскаш, механизация училищезин доосканын, Тожунуң чыл бүрүде-ле улгадып турар тарылга шөлүн шингээтчир чаагай соруулгалыг келгенин база коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп чаагай ат дээш туржуп турарын Дажы-биле чугаалашкаш, билип алган мен. Ол ышкаштар бо бригадада кайы хөй. Олар «Совет Тыва» колхозтун бо чылын тараан эвээш биче-даа бол тараазын эки шынарлыг ажаап алганнар.

— Арбай, көк-тараа болгаш сула силостаар бис, оларның кезилдези доостур чыгап турар — деп, Дажы чугаалап эгеледи — Ногаан массаның кестингенин онгарларда силостаар тур бис. Улуг үүлени бүдүрерде улуг күжениишкиннигг ажылдаар херек, ынчангаш бистиң механизатор аныяктарывыс алган хүлээлгезин хуусаа бетинде доозар дээш бедик көдүрлүүшкүнүг ажылдап турарлар. Ону ынчаар кылып шыдаар-даа бис.

Дажы ышкаш ындыг эрес-кежээ кадрларны кижизилерингe киришкен мээн күш-ажылчы хензиг-даа бол үлүүм база халас барбаан-дыр дээр бодалга хей-аът киргенимден сактырымга, күжүм дагын куттулуп келген ышкаш болду...

К. ДОРЖУ.

Тожу, Азас сес чыл школазы.

Ленин дугайында фильмнер

— Хүн бүрү-ле эртен эрес-капшагай оолдар Сестрорецкилеп киоскиже, а ооң соонда чаа солуннарны тудуп алгаш — хөл эриинче маңнажыптарлар. Хеме хөлде кулузуннарны шимчетпишаан, ындыкы эрикче шимчеп чоруптар, ол эриктер «ногаан кабинетте», революцияның баштыңчызы күжениишкиниг ажылдап олурар.

Ленинин Түр чазактың чимзениишкиннеринден чажырары-биле партияның аңаа идегээни, Сестрорецк заводтуң ажылчыны Николай Александрович Емельяновтуң оглу Саша ынчан 17 харлыг турган. Ол бодунуң эштери-биле кады Ленинге солуннарны болгаш чагаалаарны чедирип берип турган.

Ол чылдарның чаңныг-диңмиттиг болгаш хайныышкыныг болуушкуннарының дугайын Э. Казакевичиниң «Көк кыдырааш» деп тоожузунда чугаалап турар. Горький аттыг киностудия бо тоожу ёзугаар кинофильмни тырттырып эгелээн. Чаа фильмниң сценарийн болгаш режиссёру — Л. Кулиджанов. Владимир Ильичиниң ролюнга Ставропольдуң шин театрының актёру М. Кузнецов ойнаар. Кинофильмниң тырттырыышкыны Разливте чоруп турар. Кинематографистериң ажылынга дузалажып, Александр Николаевич Емельянов консультант болуп турар.

Ленинниң дугайында «Россияның чоогунда» деп өске бир фильмниң тырттырыышкыны Ленинградка доозулган. Ону эртем-нептерелдиг фильмнер студиязынга бүдүрүп кылган. Бо чайын кинематографист Н. Левицкий биле А. Климов Филяндияга баргаш, В. И. Ленинниң амыдыралы болгаш ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан черлерни сонуургап көрүп чорааннар.

Делегейниң бүгү-ле ак-сеткилдиг кижилериниң чүректеринге эргим чоок кижи — мөңгези-биле дириг. Ленинниң дугайын бо ийи фильмнер чугаалап турар.

Даргалап эгелеп чоруурларга сүме

Хүлээп алыр черге хөй улус чыглырга өөрүве. Ол дээрге сээн ат-сураглыыңны үргүлчү-ле херечилевейн турар, ынчалза-даа сеңээ келген кижини эптиг-эзлдек хүлээп ал.

Алгырып хөректенип турган, сен ийи чүүлдү чидиргениң ол: үнүңнүң харылзаазын харыысырадып, бодуңнуң ат-алдарыңны чидиргениң ол.

Шалың дөзовилели төрүттүнүп-ле турбас: ол төнер дээрзин чамдыкта сактып ал.

Н. ОНДАР
чураан.

Чолаачыларга ажыктыг сүмелер

Бензиниг азы машина үзүн куткан демир досказарларны сөөртүү кайы хире берге болурун механизатор бүрүү билир болгай. Досказарны канчаар-даа оралдажып быжыглаа каар болзуңза, ол чайганып, соктанып-ла чоруур. Ылаңгыя багай орудуг черлерге бергеле. Ындыг болганда, кузовтуң шалазынын кырынга автомобильдиң азы тракториуң эрги покрышкаларын салгаш, ооң кырынга досказарны олурткаш, чыпшыр шарып каг. Машина канчаар-даа чайгаза, досказарлар калап каан чүве дег, шимчевестер.

Чолаачы, тракторист, комбайнер кижи машина үзү, бензин, солярка-биле боражы берген хол хавын кедип алгаш, машинаның кезектерин туткулап турар. Ажылчын хол хаптары дурген өдүп каар, ынчангаш оларны кедери таарымча чок. Ол шыгый берген хол хаптарын автомашинаның моторун дуглаар халывының чанынга (ол изиг турар үеде) азып каар, ынчаарга оларны кажан-даа ол турда кетпес сен. Оон ыңай, ийи эш хол хаптыг болуру чугула: бирээзин кедип алыр, өскезин ол үеде кургадыр.

МЫНДЫГ база-бызнаар

САМОЛЁТ ДАЛАЙ ЭЗИРИ-БИЛЕ ҮСКҮЛЕШКЕН

Самолёт черге хонар деп бар чыткан. Сөөлгү дескинигин кылгаш, корабль дорт чоруп-кан. Ооң дугуюн быжыглаан кеззэн салып бадырыпкан. Ынчаарга хенертен бир-ле даваш үнген, самолёт сирлеш дээш мурнукузуидан-даа дүргедеп бадыпкан. Самолёттуң чалгынында улуг эвес ойбак чер бар болганын көргеш, пилоттар кайгааннар. Чалгын кырында куш чүглери, балык сөөктери болгаш казыыктар бар болган. Кончуг улуг сазан деп балыкты аппар чыткан далай эзири-биле самолёттуң үскүлежи бергени ол-дур.

Куштар-биле самолёттуң үскүлежири ховар эвес болгулаар. Күштүг болгаш дыка серемчилелдиг куш болур далай эзири-биле ындыг таварылга ховар. Эзир буттарынга улуг олчазын аппар чыткаш, самолёт-биле үскүлешпес дээш, олчазын куду бадырыптарындан харамнаныр чораан ховирлиг.

Крокодилди удудупкан

Операция үжен минутада үргүлчүлээн. Итальян хирург сүрээдеп турган. Чеден харлыг «артистин» — цирктиң аажок камнап турганы. Гангадан эккелген крокодилдиң ыжыын хирург кезип кааптар ужурлуг турган. Циркке араатаннарны томаартыр дээш, чамдыкта боо адып дааштаар боор чүве болгай, ындыг таварылга удаада болбаан, индий гипнотизер (удудуп эмнээр кижи) хирургка дузалашкан. Ол кижи крокодилди удудупкан, ынчангаш крокодил операцияның сөөлүнге чедир шимчеш дивейн чыткан.

Кудук дүвүнден

Бо таварылга Воронеж хоорайның чоогунда «Кызыл Октябрь» колхозка болган. Колхозтуң механиктери Иван Иванович Фролов биле Семен Михайлович Гречишников эрги кудук иштинден суг дамчыдар хоолайлар уштуп алыр дээннер. Баштай кудук иштинче Фролов кирипкен. Ол оон шимээн-даа чок олчаан барган. Ынчаарда, ооң соондан ийиги механизатор киргеш, эжин оон уштур дээш бодунуң буттары сулараааш, үнүп шыдавайн барган. Кудук даштынга турган колхозчу М. Поповский демгилерни оон адырып алырын кызыдып, кудукче бадып бар чыдырда, бир-ле чыт ону дораан девидеди бээрге, дедир үнүп келгеш улус кый депкен. Хөй кижи чыглып келген. Колхозта партия организациязының секретары Иван Иванович Бузиний демги озал-ондакка таварышкан эштериниң амы-тыныныг алыры-биле кудукче кирген. Ол, хендирге багланып алгаш кудукче киргеш, баштай бирээзин арай боорда уштуп эккелген. Дараазында чер кырынга агаарны хөрээнче хандыр киир тынып алгаш, база катап кирипкен. Ийиги механизаторну база уштуп эккелген.

Колхозтуң коммунистериниң баштынының ол эрес-маадырлыг чоруунга чаңгыс суур чурттуглары магадап турар.

* * *

ЧООН ЫЯШ

Луганская областың Старобельск районда Байдовка дээр суурнуң ортузунда үш осокэря (чөвүрээлиг) деп ыяш үнген. Оларның бирээзиниң үнүн куржай тудар дизе алды хире улуг кижи хол-холдарындан туттунчур болза чедер. Бо ыяштын чөвүрээзи 20 — 25 см кылын.

Кижи бүрүзү боду ажылдыг

Бистиң килдисте беш кижи бар. Бисте ажыл хөй, ооң-биле кады кижи бүрүзүнүң бодунуң ажылы база бар болгай. ажылга үргүлү-ле ийи, үш кижи олурар бис. Бир, ийи, үш кижи ыяавыла чок турар.

Чижээлээрге, бистиң бухгалтеривис Леночканы ап көрээли. Хөй-ниити шугуму-биле кинолары болгаш театрларны коллективтиг көөрүнге билеттер-биле хандырарын ол харылаан турар. Он шак болурга-ла, Леночка характарын чара көрүпкеш, менче улуг тынып чугаалаар:

— Эш Тилилейков, операже чоруптум, «Богеманы» көөрү-биле билет чагыдар херек. Ону көөр дээн кижилер эңме-дикчок, ынчангаш таныштарның дузаламчызын көөрден башка. Эки олуттарны алыр бис...

Оон, шиш ээжээн көзүлдүр эргиле бергеш, Леночка үнүп чоруй баар.

Ол 12 шакта ээп келир.

А ооң мурнуу хүнүнде Леночка ажылдаар столунга сес эвес, харын он шакта кээп олурупкан чүве болгай. Чок, ол озалдаваан, чүл дизе ийи шак иштинде ол хөй-ниити ажылын ак-сеткилдни-биле күүседип — өске килдистер кезип, опера театрынга «Богемань» дыңнаксаар кижилерни даңзылап ап чораан. Шин болурунуң мурнунда ийи хонук иштинде Леночканы бис шала-була көөр бис. Эриннерин кызыды чаап алгаш, база-ла билеттер дээш чоруптар. Мырыңай кежээ ап четкеш, сандайга барып дүжер.

— Бо ажылга ырмам сынып калды! — деп, столга бажын салыпкаш чугаалаар. Оон бажының адаанче адыжын суп алгаш, ажыл хүнү төнгүже чедир ынчаар олурар.

Шин даарта болур деп турда, Леночка хүнүң бадыр килдистер кезип, билеттер үлеп келир...

Бистиң ажыл-агый эргелекнивис Дечо хоорайга чаа чурттап эгелээн. Ооң чурттаар бажыңы чок. Дечо хоорай кыдынга бичин бажыңы тудуп алыр бодай берген, ам кылырла чүвези ол.

Мырыңай понедельникте Дечо меңээ мынча дидир:

— Эш Тилилейков, каш минутада чоруур апардым. Складта материаддар, туйбу, черепица кирген-дир... Силерниң чөпшээрелиңер-биле моторжиккe олуруптайн...

Ооң ол бичин чоруушкуну саадай берген. Бир, ийи шак эрткен, а Дечо ам-даа чок.

Ол дээрге, килдиске дүш соонда, куруг довурак болу берген, стулга олура кээп дүшкеш, химирени-дир: «Ону адыг сыырпсын, бүгү өзүмну чазарлап каапты». Ооң соонда Дечовус бодунуң довурак шыва берген хевиниң өөктерин сириңейнип чешкилээш, аажок калбак адыштары-биле ону какталыаар. Хүндүскүнүң бир шакта столга ол олурупкаш, янзы-бүрү саазыннарын бижээш олуруптар.

Вторникте Дечовус электри бараанар садыынга он минута баргаш, келирин чөпшээредир, средада «ийи борбак минутада» банк чоруптар, четвергте — бажыңга суг дамчыдылгазы кылыр өңүүнге баар, пятницада демирлер артынчызы алыры-биле «Демир артынчыларының» складыынче чоруптар, а субботада — ажылга «биче» озалдап келир, чазаныкчылар-биле чүү-хөө чүве ылавылап чурдум деп ол таныр чедирип турган ийик.

Сес классты дооскаш, механизация училищезин доосканын, Тожунуң чыл бүрүде-ле улгадып турар тарылга шөлүн шингээтчир чаагай соруулгалыг келгенин база коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп чаагай ат дээш туржуп турарын Дажы-биле чугаалашкаш, билип алган мен. Ол ышкаштар бо бригадада кайы хөй. Олар «Совет Тыва» колхозтун бо чылын тараан эвээш биче-даа бол тараазын эки шынарлыг ажаап алганнар.

— Арбай, көк-тараа болгаш сула силостаар бис, оларның кезилдези доостур чыгап турар — деп, Дажы чугаалап эгеледи — Ногаан массаның кестингенин онгарларда силостаар тур бис. Улуг үүлени бүдүрерде улуг күжениишкиниг ажылдаар херек, ынчангаш бистиң механизатор аныяктарывыс алган хүлээлгезин хуусаа бетинде доозар дээш бедик көдүрлүүшкүнүг ажылдап турарлар. Ону ынчаар кылып шыдаар-даа бис.

Дажы ышкаш ындыг эрес-кежээ кадрларны кижизилерингe киришкен мээн күш-ажылчы хензиг-даа бол үлүүм база халас барбаан-дыр дээр бодалга хей-аът киргенимден сактырымга, күжүм дагын куттулуп келген ышкаш болду...

К. ДОРЖУ.

Тожу, Азас сес чыл школазы.

Йылбыр кылыр. Ынчангаш ол үргүлчү-ле довурактарын алган кээр, база столга олура дүшкеш, демги-ле дег, «адыг өзүмну чазарлап каапты» дээр.

Бистиң кассиривис Тодор Митрев — бут бөмбүүнге аарыыр кижи, артында-ла анаа аарыкчы эвес. Бистиң хоорайга бут бөмбүүн кудумчуга кайы хамаан чок теп чоруп турар үеде Тошо Мотор дээр атбиле бут бөмбүүнүң сылдызы болуп, ол билдингир турган. Ам Тодор — «Динамит» спорт ниитилелиниң бут бөмбүү секциязының кежигүнү. Ынчангаш ооң кезээде чай чок болурун бодуңар-ла биле берген боор силер.

— Тилилейков, бодуң билир болгай сен, ийи шакта секция хуралынга баар мен — деп келир.

Ол дээрге понедельник-тир. Средада база-ла Тодорувус ажыл шагы ам-даа ийи шак арткан турда чоруптар, ам канчаар дээр — хыналда оюну болур болгай. Четвергте — мону онзалап демдеглээли — ажылдаар столунга ол хүнү бадыр олурар. Ынчаарга ажыл шагының дөрт шагының иштинде чагаалар, протоколдар бижиир, сөөлгү оюнга судьяларның багай ажылдаанынга удурланыышкыннар, мөрейлежип турары клубтуң бут-бөмбүкчүлериниң каржы ойнап турарының дугайында медээлерни бижиир, бо бүгү-биле ооң эзлеттингени билдингир харын.

Пятницада демги Тошо Мотор чораан киживис база-ла стадионда. Команданың сөөлгү шенелдези, улуг хүнде оюнга сөөлгү белеткел. Ол оюнга чедир чаңгыс хүн арткан — суббота, ат болган херек. Харын ооң ужурунда, эш Митревти ол хүн кым бир кижи айтырып келген болза, бис боданмайн-даа, ол айтырган кижини «Динамит» ниитилелдиң спортклувунче чорудуптар бис.

Бистиң килдистиң дөртү ажылдакчызы — Михни Михнев — карак-кызыл балыкчы, аңчы кижи. Понедельникте ол багай ажылдаар, аңнап чораан төлээде, ооң бажы аарып турар. Средада ол тараа октар садып алыр ээлчегге турар дээш чоруптар, четвергте дары дилеп хаптар. Пятницада — ооң дайынчы хүнү — бодунуң өңүнүү скульптор Мишо-биле хола оъктааш олуруптар. Ынчаарга субботада, 10 шак 30 минута турда-ла, Михни ажылда чок турар. Чүге дээрге, 11 шак 10 минутада поезд чоруур болгай. Өске поезд база мүнне бар-ла харын, ынчалза-даа ол поезд 13 шак 20-де чоруурла болгай.

Шуут чугаалаарга, Тодор Дечо болгаш Леночка олар-биле бир дөмей. Михни дээрге хүн бүрүзүнде-ле бодунуң ажылынга чай чок болдур ийин.

Профэвилел комитеди чаңгыс: «Ажыл шагын канчаар долу ажыглаар» деп айтырыгны чугаалажыры-биле хурал кылыр деп доктааткан. Ол хуралды үш удаа кылыр деп чарлааш, үш удаа соңгаарладып келдивис. Чүге дээрге, хурал кылырынга чогуур хууга чедир кижилер чылбас деңер. Бүгү кижилериниң ажылы бажын ажыр чай чок болгаш ындыг.

Евтим ИЛИЕВ.
болгар чогаалчы.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУН байдалы

Бөгүн республикага булуттагылап каап турар хүн болур. Чамдык черлерге чаашкын болгаш өл хар хевирлиг чаашкыннар чаар. Кызылга чаашкын шоолуг эвес. Хат өй-тавында. Агаарның температуразы: республикага —5—10, а Кызылга — 8—10 градус чылыг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

СЕНТЯБРЬ 8-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Гусар балладазы» 10, 12. «Кыстар чазы» 2, «Үшкү ракета» 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хап иштинде кижи» 8, Уругларга программалар 10, «Максимка» 11.15, «Диплом чок душтук» 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Чеделээн дидимнер» 10.30, 12.30, 4.30, «Оларга дээр чагыртып турар» 2.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ак азыг» 11.15, 1.15, «Каин XVIII» 3.15, 9.15, «Өг-бүленің чажыды» 5.15, 7.15 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: «Ногаан терге» 11, 1, «Бирги оол» 3, 5, «Хөреңгитеннерже орук» 7, 9 шактарда.

СЕНТЯБРЬ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Хуулгаазын лимби» 10, «Насреддин Ходжене» 12, «Саша» 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «На графских развалинах» 11.15, 1.15, «Үшкү ракета» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Диплом чок душтук» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Оларга дээр чагыртып турар» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл Шетинкин — Кравченко-кудумчузу, бажын № 3. Телефоннары: Редакторвун 24 — 63, редакторнун оралакчыларының 35 — 24, 25 — 38, идеология килдизинин 37 — 13; харыысалгалыг секретарының 23 — 35, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин болгаш партийжи амыдырал килдизинин 25—38, 23 — 54, үлетпүр бүдүрүлгезинин болгаш партийжи амыдырал килдизинин 22 — 64, чагаа, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал килдистерининг 21 — 27, иштики информация килдизинин 20—60, бухгалтериянын 31 — 75, корректорларның 21 — 47, солун келбейн барганда 32 — 75 телефонче долгаар.

ТС—01326 Культура министерствозунун типографиязы